

Haags akkoord

2023 – 2026

COLOFON

Dit is een uitgave van

Gemeente Den Haag

Vormgeving en productie

Multimedia, Print en Verzend

Oktober 2023

Inhoudsopgave

Inleiding en verantwoording	7
1. Goed bestuur	8
2. Duurzaamheid	10
3. Veiligheid	14
4. Cultuur en bibliotheek	17
5. Onderwijs	20
6. Werk en Inkomen	23
7. Zorg, welzijn, jeugd en volksgezondheid	26
8. Buitenruimte	30
9. Sport en bewegen	34
10. Economie	37
11. Mobiliteit	40
12. Stadsontwikkeling en wonen	44
13. Stadsdelen en dienstverlening	48
14. Organisatie	51
15. Financiële paragraaf	53
Bijlage 1 Portefeuilleverdeling (kandidaat-)wethouders	58
Bijlage 2 Financieel overzicht	60

Inleiding en verantwoording

Dit is het nieuwe akkoord voor de gemeente Den Haag, dat wij namens de fracties van D66, GroenLinks, Partij voor de Dieren, PvdA, CDA en DENK hebben gesloten. Ten dienste van onze inwoners, onze ondernemers en ons maatschappelijk middenveld.

In het akkoord valt te lezen dat wij met name aan de grote, urgente maatschappelijke thema's extra geld en aandacht willen besteden: klimaat, natuur en dierenwelzijn, duurzaamheid, kansengelijkheid en bestaanszekerheid, leefbaarheid en veiligheid in de brede zin van het woord. Dat betekent naast inkomen de zorg voor voldoende huisvesting, een stabiele woonsituatie, gezondheid, kansengelijkheid in het onderwijs en een goede en schone leefomgeving.

Als belangrijk onderdeel van het verbeteren van de Haagse bestuurscultuur zien we het streven naar opener verhoudingen tussen college, coalitie en raad. Tegen deze achtergrond presenteren wij dit akkoord. Daarbij hebben wij gebruik gemaakt van de inbreng van diverse fracties die, op ons verzoek, aan het begin van ons onderhandelingsproces bijdragen hebben geleverd. Daar hebben wij ons voordeel mee gedaan; wij danken deze fracties voor hun inbreng.

De komende tijd willen wij deze open houding richting alle raadsfracties voortzetten. Wij zien dit als onze eerste bijdrage aan het verbeteren van de bestuurscultuur van onze mooie stad.

**Robert van Asten, Marieke van Doorn,
Yousef Assad**
D66

Mariëlle Vavier, Maarten De Vuyst
GroenLinks

Robert Barker, Robin Smit, Leonie Gerritsen
Partij voor de Dieren

Martijn Balster, Janneke Holman
Partij van de Arbeid

**Hilbert Bredemeijer, Kavish Partiman,
Hinke de Groot**
CDA

Nur Icar, Adeel Mahmood, Mohammed Ghay
DENK

1.

Goed bestuur

Na de afronding van de onderhandelingen ontstaat een nieuw dagelijks bestuur. Wij willen in die nieuwe samenstelling een stap zetten in de verbetering van het politiek klimaat.

Gezien de onderlinge verhoudingen binnen het Haagse stadsbestuur zijn indringende gesprekken over de bestuurscultuur nodig. Met een open houding dragen wij bij aan de opdracht die de raad zichzelf hier heeft gesteld en we conformeren ons aan de gezamenlijke uitkomst.

Wij gaan graag in gesprek met alle betrokkenen om te werken aan betere samenwerking binnen de raad en tussen raad en college. Hierbij zijn raadsconferenties en ontmoetingen tussen raad, stad en college van groot belang. We moeten goed in gesprek blijven over wat beter kan en op welke manier dat kan. Dat verandert natuurlijk niet van het ene op het andere moment; laten we alert zijn en elkaar hierop blijven aanspreken. En we blijven, net als bij het opstellen van dit akkoord, de oppositiefracties graag betrekken.

Wij gaan als coalitiefracties, zowel vanuit onze positie als (aankomend) wethouders als vanuit de raad, aan de slag met inhoudelijke thema's die bij eerdere ontmoetingen zijn benoemd, zoals:

- Samenwerking en dualisme, waarbij meer ruimte is voor debat in de raad;
- Betere informatievoorziening, waarbij de wens is dat informatie zoveel mogelijk openbaar wordt gemaakt;
- Betere besluitvorming, waarbij de wens is dat de raad in de beginfase van het beleid wordt betrokken bij mogelijke richtingen;
- Betere betrokkenheid van inwoners.

Ten slotte roepen we op om de omgangsvormen te verbeteren. Wij, collegeleden en coalitiefracties, zijn hierop aanspreekbaar en roepen andere partijen op hier ook werk van te maken.

Wij dragen zeer graag bij aan het voortzetten van de gesprekken hierover, liefst in duaal verband en met open vizier om zo gezamenlijk, werkende weg, de door ons allen gewenste cultuurverbeteringen vorm te geven.

2.

Duurzaamheid

De klimaatcrisis is een wereldwijd probleem. Ook in Den Haag ondervinden we de gevolgen van klimaatverandering. We willen de schadelijke uitstoot van broeikasgassen, stikstof en fijnstof fors reduceren. Daarmee draagt Den Haag bij aan het mondiale doel van maximaal anderhalve graad aardeopwarming en houden we rekening met toekomstige generaties: ook zij moeten in een gezonde en fijne stad kunnen wonen. Het is belangrijk dat iedereen mee kan werken aan de duurzaamheidsopgave: inwoners, (mkb-)ondernemers en maatschappelijke organisaties.

Ons klimaatbeleid willen we rechtvaardig en sociaal voeren, zodat onze inwoners niet in de problemen komen door een te hoge energierekening.

Om duurzaamheidsmaatregelen maximaal in te zetten en uitvoering van ons klimaatbeleid te versnellen, houden we vast aan onze ambitie klimaatneutraal te zijn in 2030. Daarnaast sluiten we ons aan bij het Parijse Klimaatakkoord en beschouwen we Europese en landelijke klimaatdoelstellingen als ondergrens van de resultaten die we in Den Haag willen behalen. We kiezen hierbij voor een integrale aanpak waarbij vanuit alle beleidsvelden wordt bijgedragen aan de doelstellingen. En we maken uiteraard zoveel als mogelijk gebruik van fondsen en subsidies van provincie, Rijk en Europa. We gaan het volgende doen:

Beleid en participatie

- Rondom de werkagenda's Energietransitie, Circulaire economie, Duurzame mobiliteit en Duurzame leefomgeving sluiten we samen met inwoners, bedrijven en organisaties een Haags Klimaatakkoord. Daarin benoemen we de

gezamenlijke acties die bijdragen aan de ambitie klimaatneutraal te zijn in 2030. Met dit akkoord voegen we ons bij de 100 *Climate Neutral Cities* in de Europese Unie;

- Ons klimaatbeleid vraagt om duidelijke bestuurlijke afspraken en verwachtingen over klimaatdoelen, vereiste maatregelen en effectmetingen hiervan. We willen de raad beter in staat stellen om het Haagse klimaatbeleid op basis van meer informatie en feiten te controleren, zoals bij de landelijke Klimaat- en Energieverkenning. Daarvoor nemen we het initiatiefvoorstel Stuur op klimaat als uitgangspunt. Op basis van monitoring van maatregelen en doelen bekijken we welke maatregelen en acties zijn vereist voor verdere CO₂-reductie in de stad en voor het behalen van andere duurzaamheidsdoelstellingen. Ook bekijken we welke rol partijen in de samenleving daarbij hebben;
- Participatie van onze inwoners is onmisbaar. Daarom stellen we een Klimaatberaad in om de stad mee te laten denken over ons klimaatbeleid.

Energie besparen

- In Den Haag hebben 100.000 woningen het energielabel E, F of G. Deze woningen zijn het minst energiezuinig en krijgen voorrang bij de versnelling van het isoleren. Daarom zetten we de EFG-aanpak en 'deur-tot-deur-aanpak' door. We streven ernaar om 10.000 woningen per jaar te isoleren;
- We richten ons duurzaamheidssubsidie- en duurzaamheidsregelingenbeleid op mensen die door weinig spaargeld en/ of een lage leen-capaciteit niet of nauwelijks in aanmerking komen voor nationale subsidies en regelingen;
- De verduurzaming van corporatiewoningen loopt achter op de doelen. De doelstelling uit de raamovereenkomst om 16.000 woningen transitieklaar te maken, wordt nu niet gehaald. Daarom houden we woningcorporaties aan de prestatieafspraken over de verduurzaming van hun corporatiebezit. Dit geldt specifiek voor de vervanging van enkelglas;
- Kantooreigenaren en ondernemers zijn verantwoordelijk voor het verduurzamen van hun panden en locaties. Dit is belangrijk voor het reduceren van broeikasgassen, het besparen van energie en het verlagen van hun energierekening. Daarom handhaven we actief op de wettelijke energielabel C-verplichting voor kantoren en de energiebesparingsplicht;
- We intensiveren de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed;
- We blijven ons inzetten voor het verduurzamen van het maatschappelijk vastgoed samen met maatschappelijke organisaties in de stad. Daarbij vinden we het belangrijk dat bestaande verduurzamingsregelingen ook toegankelijk zijn voor levensbeschouwelijke en maatschappelijke organisaties. We stellen voor deze organisaties een rentevrije lening beschikbaar.

Schone energie

- We streven naar het operationeel worden van één nieuwe geothermiebron in de komende twee jaar. Aanvullend hierop wijzen we locaties aan voor twee nieuwe geothermiebronnen. We maken een plan voor een aquathermiebron in Houtrust en we wijzen locaties aan voor drie hoofdverdelstations elektriciteit in Zichtenburg, Kerketuinen en Dekkershoek en Scheveningen en aan het De Constant Rebecqueplein;
- We stimuleren energiecoöperaties met een gerichte aanpak en dragen daarbij zorg voor de toegankelijkheid van die coöperaties voor mensen met lagere inkomens. Bij grootschalige ontwikkelingen, zoals warmtenetten en geothermiebronnen, bieden we coöperaties de mogelijkheid om nu al in te stappen óf daar in de toekomst in te groeien;
- Aanbestedingen voor grootschalige warmtenetten kunnen de mogelijkheid bieden om op het De Constant Rebecqueplein geothermie en aquathermie als energiebronnen te realiseren. Als de aanbestedingsstrategie voldoende waarborgen biedt voor de betaalbaarheid, duurzaamheid en inwonersbetrokkenheid, zetten we de aanbesteding door. We letten hierbij ook op de kosten en risico's voor de gemeente;
- Naast deze grootschalige ontwikkelingen richten we ons op een aantal wijken waar lokale warmtevoorzieningen worden ontwikkeld of worden aangepast. Het gaat dan om gebieden of wijken waar op het gebied van energietransitie veel staat te gebeuren, zoals Zuidwest, de Binckhorst en Mariahoeve.

Grondstoffen

- Grondstoffen zijn schaars en dat vraagt ook om inzet van ons als stad. We verhogen onze circulaire ambities en onderzoeken hoe we bijvoorbeeld *biobased* bouwen en hergebruik van materialen verder kunnen stimuleren bij nieuwbouw;
- Op dit moment wordt een pilot uitgevoerd voor het beprijzen van onze CO₂-uitstoot. Bij positieve resultaten voeren we CO₂-beprijzing volledig in bij gemeentelijke investeringen, opdrachten en inkopen, waarbij we een eerlijke prijs hanteren;
- Jaarlijks koopt de gemeente voor 1 miljard euro in. We geven het goede voorbeeld door duurzaamheid centraal te stellen in ons inkoopbeleid.

Met een actieplan Maatschappelijk Verantwoord Aanbesteden en Inkopen borgen we dat duurzaamheid en lokaal inkopen in het gemeentelijk inkoopbeleid centraal staan;

- We komen met een nieuwe voedselstrategie Den Haag. We informeren inwoners hierover en stimuleren hen gezond, lokaal, duurzaam en plantaardig te eten. In de eigen organisatie geven we het goede voorbeeld.

Duurzame mobiliteit

- Het Rijk zet in op invoering van zero-emissiezones voor stadslogistiek in grote steden. Dit is belangrijk voor gezondheid, natuur en klimaat: bestel- en vrachtauto's zorgen voor stikstof- en broeikasgasuitstoot, luchtvervuiling en geluidsoverlast. In overeenstemming met Rijksbeleid gelden tot 2030 een overgangsregeling én ontheffingsmogelijkheden voor zero-emissiezones. Eerder is besloten om een zero-emissiezone in Den Haag Centrum te realiseren per 1 januari 2025. Op basis van de uitkomsten van haalbaarheidsonderzoeken realiseren we daarnaast een zero-emissiezone voor stadslogistiek langs de kuststrook tot en met de Laan van Meerdervoort ingaande op 1 januari 2026. Hiervoor voeren we een MKB-toets uit;
- We starten met de realisatie van een programma Duurzame Stadslogistiek om vervoersbewegingen zoveel mogelijk terug te brengen of schoner te maken. In samenwerking met het Rijk bestaat sinds 2020 een gemeentelijke hub van waaruit onder andere de gemeentelijke panden worden bevoorrad. Hierdoor wordt het aantal vervoersmomenten binnen de stadsgrenzen sterk verminderd en wordt emissieloos vervoer verder bevorderd. We willen het gebruik hiervan faciliteren, aanjagen en stimuleren;
- Samen met grote bedrijven in de stad maken we afspraken over het verduurzamen van het woon-werkverkeer;
- We blijven werken aan de beschikbaarheid van voldoende voorzieningen om elektrische voertuigen op te laden.

3.

Veiligheid

In onze stad moet iedereen zich veilig voelen. Naast het beschermen van onze mensen, beschermen we ook de veiligheid van dieren.

De veiligheidssituatie in Den Haag is de afgelopen tien jaar sterk veranderd. Den Haag is een verdichte stad waarin onderling conflicten kunnen ontstaan; dit vraagt veel van onze mensen die werken in de veiligheidssector. Als internationale stad van vrede en recht bouwen we, anticiperend op nieuwe trends en ontwikkelingen, juist door preventie, vroegsignalering en een toegankelijke handhavingsorganisatie aan een veilige stad. Ook hebben we meer aandacht voor het nieuwe fenomeen 'anti-institutioneel extremisme' en blijven we inzetten op het bestrijden van alle vormen van extremisme en ondermijnende criminaliteit. En we maken ons zorgen om het geweld tegen queer personen. Een aantal punten waar we de komende jaren aan gaan werken:

- Ook in Den Haag zien we een toename van steekwapenbezit en mes- en steekincidenten. Binnen en tussen jeugdgroepen verhardt en escaleert geweld sneller. Het gaat om een kwetsbare groep jongeren en jongvolwassenen. Dit blijft hoge prioriteit houden en extra (preventieve) inzet is nodig;
- Wij vragen de Eenheid Den Haag om, in navolging van de actie van 2021, in samenwerking met het maatschappelijk middenveld wapeninleveracties te organiseren. Hierbij kunnen wapens, zoals slag-, steek- of stootwapens, anoniem en zonder strafvervolging bij enkele politiebureaus van de Eenheid Den Haag worden ingeleverd. Het is een belangrijk instrument in de strijd tegen wapengeweld en het bevorderen van de veiligheid in Den Haag;
- Als gemeente zetten we de persoonsgerichte aanpak voort. Hiermee kunnen we samen met verschillende partners in het veld en in de wijken, zoals straatcoaches, jongeren gerichter helpen en de leefbaarheid en veiligheid in de buurt verhogen;
- We investeren, ook in de komende jaren, in de integrale aanpak van en zorg voor mensen met verward en onbegrepen gedrag. De keten werkt hiervoor samen in het Zorg- en Veiligheidshuis;
- Wij hebben oog voor de verschillende niveaus van onveiligheidsgevoelens die in verschillende delen van de stad kunnen heersen. Dit betekent dat specifieke inspanningen worden geleverd om de veiligheid en het welzijn van gemeenschappen in bepaalde delen van de stad te verbeteren. Denk hierbij aan samenwerking met lokale organisaties om sociale problemen aan te pakken die bijdragen aan onveiligheid en buurtinitiatieven zoals buurtpreventieteams. Andere voorbeelden

- zijn het vergroten van de zichtbaarheid van politie en handhavers en het plaatsen van mobiele camera's waar het nodig en effectief is. Het uiteindelijke doel is een veiligere omgeving voor iedereen te creëren, onder de randvoorwaarden van het respecteren van privacy;
- De meldings- en aangiftebereidheid bij de politie moet omhoog door bijvoorbeeld de inzet van sleutelfiguren. Ook willen we discriminatie in het uitgaansleven tegengaan, denk daarbij aan het inzetten van *mystery guests*. Via Den Haag Meldt zorgen we voor een laagdrempelige voorziening om discriminatie te melden. We vragen bij het Rijk aandacht voor het strafbaar stellen van straatintimidatie;
 - We zetten in op de aanpak van huiselijk geweld. Iedereen moet zich thuis veilig kunnen voelen. We zetten in op voldoende professionals bij Veilig Thuis en werken daarmee de wachtlijst weg. In 2024 komen we met een aanpak om 'femicide' en 'hoog risico stalking' tegen te gaan;
 - In het veiligheidsbeleid komt meer aandacht voor de aanpak en opsporing van dierenmishandeling. Dierenmishandeling en huiselijk geweld gaan vaak hand in hand. Deze link wordt actief onder de aandacht gebracht bij politie, boa's, zorginstellingen, woningcorporaties en dierenartsen. De gemeente zoekt hierbij ook samenwerking met het Landelijk Expertisecentrum Dierenmishandeling en het Landelijk Expertisecentrum Kindermishandeling;
 - De huidige aanpak van ondermijning zetten we voort. Wij verstoren criminele activiteiten en werpen barrières op tegen criminele verdienmodellen in bijvoorbeeld de uitzendbranche, de vastgoedbranche en de illegale dierenhandel. De invoering van vergunningplicht voor (retail) bedrijven is succesvol gebleken; die breiden we verder uit;
 - Binnen het veiligheids- en handavingsdomein (politie, Haags Economisch Interventieteam, Handavingsorganisatie, Pandbrigade, et cetera) vinden we de juiste bejegening van burgers belangrijk. Gelijke behandeling van burgers inclusief het tegengaan van etnisch profileren staat voorop, zowel bij het werk van politie en handhavers op straat als bij datagedreven werken en de toepassing van *artificial intelligence*.
 - Daarnaast stimuleren we en geven we aandacht aan het goed borgen van diversiteit en inclusie binnen de gemeentelijke organisatieonderdelen. Een personeelsbestand met medewerkers met verschillende achtergronden, op basis van bijvoorbeeld etniciteit, geslacht, seksuele geaardheid, levensbeschouwing en cultuur, vergroot de herkenbaarheid voor en acceptatie door inwoners;
 - Rond coffeeshops is vaak sprake van overlast, vooral op locaties met veel coffeeshops op dezelfde plek, zoals in de Weimarstraat en in het Zeeheldenkwartier. Wij steunen het verplaatsen van twee coffeeshops uit deze gebieden, onder de voorwaarde dat wordt voldaan aan de met de raad vastgestelde vestigingscriteria. Voor alle coffeeshops geldt dat we de criteria waar coffeeshops aan moeten voldoen, strak handhaven;
 - In onze gemeente staan we voor een veilige en voor iedereen plezierige viering van Oud en Nieuw, waarbij we rekening houden met de wensen en behoeften van onze inwoners. Daarom zetten wij in op:
 - *het bij het Rijk blijven pleiten voor een landelijk verbod op consumentenvuurwerk;*
 - *het in de tussentijd faciliteren van alternatieve gemeenschappelijke vieringen in wijken, waarbij ook kan worden gedacht aan licht- en/of droneshows;*
 - *het, gevoed door signalen en wensen vanuit wijken en buurten, uitbreiden van de vuurwerk-vrije zones naar zes wijken, waarbij we de jaarwisseling van 2023 evalueren;*
 - *het onderzoeken op welke plek in Den Haag veilig een vuurwerkshow kan plaatsvinden bij de jaarwisseling;*
 - *het faciliteren van de vreugdevuren van Duindorp en Scheveningen, uiteraard onder de randvoorwaarden van veiligheid. Met de wijken Leyenburg en Laak kijken we graag naar alternatieven voor de vuurstapels om het feestelijke gevoel en samenzijn voor iedereen te vergroten;*
 - We zetten het Haagse beleid voor en met sekswerkers door, met bijzondere aandacht voor de leefbaarheid in de betrokken wijken en de kwetsbaarheid van de positie van sekswerkers op het gebied van veiligheid, gezondheid en uitbuiting. In overleg met sekswerkers, buurt, ondernemers en maatschappelijke organisaties werken wij aan alternatieven voor het raamsekswerk op de plekken waar dat (op termijn) gaat verdwijnen.

4.

Cultuur en bibliotheek

Kunst heeft de kracht om mensen te verbinden, te ontroeren en te inspireren. Den Haag heeft een breed kunst- en culturaanbod, van experimenterende makers en inspirerende Haagse parels tot toonaangevende (internationale) gezelschappen.

In 2023 zijn de Cultuurvisie Den Haag 2033 en het Beleidskader Kunst en Cultuur 2025-2028 vastgesteld. Cultuureducatie en cultuur in de wijken zijn belangrijk om kinderen van jongs af aan kennis te laten maken met kunst en cultuur. Om de doelen te halen die we hebben vastgesteld, is het belangrijk dat we blijven investeren in cultuur. Dat doen we ook in onze bibliotheken. Immers, de bibliotheek is steeds meer een laagdrempelige ontmoetingsplek in de wijk en heeft vele functies. We gaan het volgende doen:

Cultuur

- We zetten ons in voor culturele programmering door de hele stad, zodat iedereen dichtbij huis kan genieten of zelf kan meedoen. De zogenaamde 'cultuurankers' leveren met hun programma's en activiteiten een grote bijdrage aan cultuurparticipatie, doordat ze in elk

stadsdeel kunst en cultuur dicht bij de inwoners brengen. Ook andere culturele instellingen ontwikkelen aanbod ter bevordering van bredere cultuurparticipatie. Daarbij hebben we speciale aandacht voor cultuurparticipatie onder jongeren. Dat geldt ook voor het verbeteren van de toegankelijkheid van cultuurregelingen, zodat het culturele aanbod de diversiteit van de stad weerspiegelt;

- We stellen extra budget beschikbaar voor kleine en middelgrote culturele instellingen, omdat we vinden dat laagdrempelige cultuur in de wijken van belang is. Ook verhogen we het budget van het Kunstenplan. Dit komt voor de ene helft ten goede aan de cultuurankers en voor de andere helft aan de andere (categorie A- en B-) aanvragers binnen het nieuwe Kunstenplan;
- We dragen bij aan het toegankelijker maken van de cultuursector voor mensen met een beperking, bijvoorbeeld door het stimuleren van fysieke aanpassingen aan gebouwen, het aanpassen van de website of het inzetten van een gebarentolk tijdens culturele programmering;
- We streven in onze rol als subsidieverstrekker naar een eerlijke beloning voor iedereen die werkt in de sector, of dat nu in vaste dienst of als ZZP'er is;
- Broedplaatsen dragen bij aan de versterking en vernieuwing van de cultuur- en kunstsector in Den Haag. Het broedplaatsenbeleid raakt daarmee alle kunstdisciplines. We geven broedplaatsen en oefenruimtes voor (pop)muziek een stimulans. Door de inzet van een broedplaatsmakelaar wordt vraag naar en aanbod van betaalbare werkruimten voor broedplaatsen op elkaar afgestemd;
- Wij stellen ook een vrijplaatsenbeleid op. Onze ambitie is om een permanente plek voor een vrijplaats te vinden en tot die tijd een tijdelijke;
- Tijdens het nachtleven ontmoeten verschillende delen van de bevolking elkaar. Een aantrekkelijke

nacht draagt bij aan een aantrekkelijke stad. We willen met de Nachtvisie een impuls geven aan het nachtleven;

- Met de verbouwing van het Haags Historisch Museum investeren we in het tentoonstellen van onze Haagse geschiedenis en de aantrekkelijkheid van de binnenstad. De klimatologische omstandigheden voor de collectie en de publieksfaciliteiten in het museum worden verbeterd en er komt meer ruimte in het gebouw, dat hiermee weer toekomstbestendig wordt;
- We streven naar de versterking van het Museumkwartier door de herontwikkeling van het gebouw van de voormalige Amerikaanse Ambassade tot Eschermuseum. We zetten de voorbereidingen hiervan door;
- Met Amare heeft Den Haag een prachtig, multifunctioneel cultuurgebouw in bezit, aldus de Enquêtecommissie Amare. Wij zijn het met de Enquêtecommissie eens dat dit gebouw, met zalen van grote klasse, het verdient om een bruisend complex voor kunst, cultuur en educatie te worden in de breedste zin van het woord. Voor wat betreft de invulling daarvan willen wij de beraadslagingen in de gemeenteraad hierover afwachten.

Bibliotheken

- In de Haagse bibliotheken komen bezoekers allang niet meer alleen maar voor het lenen

van boeken. Er is ook een breed aanbod van lezingen, debatten, studieplekken en taallessen. We willen het gebruik van de wijkbibliotheken uitbreiden met bijvoorbeeld extra plekken voor huiswerkbegeleiding en kunst- en computerles om onderwijsachterstanden tegen te gaan. Maar ook om de nabijheid van de gemeentelijke dienstverlening verder vorm te geven met bijvoorbeeld spreekuren van de Helpdesk Geldzaken;

- Voor vragen over DigiD, studiefinanciering, toeslagen, AOW, pensioen, zorg of welke andere overheidszaken dan ook, zijn er in de bibliotheken informatiepunten Digitale Overheid ingericht. Hier is een luisterend oor, wordt meegedacht, wordt informatie gegeven en wordt de juiste hulp dicht bij huis gezocht. Iedereen, lid of geen lid van de bibliotheek, is welkom;
- Mede met de toegekende landelijke middelen voor bibliotheken openen we nieuwe wijkbibliotheken in Benoordenhout en Mariahoeve. De tijdelijke bibliotheek in Moerwijk wordt permanent. Verder onderzoeken we de mogelijkheid van een vestiging in Spoorwijk. In de bibliotheek Laakkwartier investeren we in een extra ruimte voor onderwijsdoelinden. Daarnaast zetten we structureel extra budget in voor de vernieuwing en het onderhoud van de bestaande bibliotheken. Tot slot kijken we waar we openingstijden van bibliotheken kunnen verruimen.

5.

Onderwijs

Kansengelijkheid in het onderwijs staat hoog op de agenda in Den Haag. We zetten in op een goede start voor jonge kinderen, de aanpak van laaggeletterdheid, het benutten van de maatschappelijke functie van scholen en een veilige en prettige leeromgeving. Dit alles met als doel om inclusief, hoogwaardig onderwijs te bieden en gelijke onderwijskansen te realiseren voor alle leerlingen en studenten in Den Haag.

Hiervoor gaan we het volgende doen:

- Het aantal jonge kinderen met risico op taal- en ontwikkelachterstanden neemt fors toe. Den Haag streeft er daarom naar deze kinderen 16 uur per week in voorscholen te ontvangen. We nemen financiële en administratieve drempels om gebruik te maken van voorschoolse opvang weg. We gebruiken de voorscholen ook om meer en beter contact met ouders/ verzorgers te krijgen, onder andere door een koppeling met de aanpak van laaggeletterdheid;
- Een passend schooladvies is onderdeel van kansengelijkheid. Onder- en overadvisering is daarom ongewenst. We streven naar een passend schooladvies en een juiste onderwijsplek in Den Haag voor elke aanstaande brugklasser. We waken er daarbij voor dat dit niet leidt tot (verdere) segregatie. We werken vanuit de geest van het 'leerrecht' van het kind. We pakken een grotere rol in het tegengaan van vroegtijdig schoolverlaten en het helpen van kinderen die geen passende onderwijsplek vinden, bijvoorbeeld vanwege wachtlijsten voor het speciaal onderwijs. Dit doen we door samenwerkingen aan te gaan met het Rijk, regiogemeenten, schoolbesturen, scholen, samenwerkingsverbanden en de arbeidsmarkt;
- In Den Haag is sprake van een aanzienlijke laaggeletterdheid: ongeveer een kwart van de inwoners heeft moeite met lezen en schrijven. In sommige wijken gaat het zelfs om een percentage van 50%. Laaggeletterdheid beperkt ieders deelname aan de maatschappij en kansen op werk. Samen met partners, waaronder bibliotheken en ROC Mondriaan, pakken we laaggeletterdheid en taalachterstanden aan. We bevorderen lezen bij jonge kinderen en voorlezen bij hun ouders of opvoeders. Zo doorbreken we de cyclus;
- We zetten onverminderd in op volwasseneducatie. Dat geldt zowel voor inwoners die hier zijn geboren en getogen als voor nieuwkomers - via de inburgering en daarna;
- Scholen zijn een spil in de gemeenschap. Niet alleen door onderwijs te geven, maar ook door het bieden van naschoolse programma's, het betrekken van ouders en het organiseren van gemeenschapsactiviteiten. Scholen kunnen in samenwerking met andere belanghebbenden ruimte bieden aan sociaal-maatschappelijke initiatieven. We stimuleren scholen om na schooltijd ruimte aan te bieden voor huiswerk, sport en cultuur. We volgen het landelijke beleid op het gebied van een 'Rijke Schooldag', onder andere door gezonde voeding (bijvoorbeeld schoolontbijt) en verlengde schooldagen;
- Wij vinden dat financiële beperkingen van ouders of opvoeders geen rol mogen spelen bij de deelname van kinderen aan schoolreizen en excursies. Zo stellen we alle leerlingen in staat om gelijke kansen te benutten;
- Als samenleving zijn we verantwoordelijk voor veiligheid onder jongeren, ook op scholen. We intensiveren de samenwerking tussen scholen, jeugdwerk, politie en het openbaar ministerie. En we verbeteren de aansluiting met (jeugd)hulpaanbieders. Er komt een messen-

verbod op scholen. Samen met de scholen besteden we aandacht aan de Week tegen het pesten;

- Ook Haagse scholen kampen met een leraren-tekort. We faciliteren het aantrekkelijker maken van het werken in een grote stad als Den Haag met onderwijscampagnes. Ook gaan we door met de realisatie van een nieuwe, in Nederland unieke, Haagse universitaire lerarenopleiding. Die is dubbelgraads en gericht op de uitdagingen van lesgeven in een grote stad. Verder nemen we maatregelen die bijdragen aan het ondersteunen van (onderwijs)professionals in en om de klas. Aanvullend op de al ingezette inspanningen, stellen we in samenspraak met het onderwijs voor om een pilotbudget beschikbaar te maken voor een beurs voor ongeveer 50 nieuwe PABO-studenten die na afronding van hun studie een aantal jaar in Den Haag moeten lesgeven;
- Samen met basisscholen, leerlingen, ouders en vrijwilligers verbeteren we de verkeersveiligheid rondom scholen;
- We stimuleren 'groenblauwe schoolpleinen'. Die dragen bij aan een duurzaam bewustzijn en een positieve leeromgeving. We zorgen ook dat schoolgebouwen een prettig binnenklimaat hebben en streven naar 'gezonde scholen';
- Er komt een HAVO-/ VWO-school in Zuidwest;
- MBO-instellingen en -studenten in de stad worden betrokken bij 'Den Haag Studentenstad' en de activiteiten die hieruit voortvloeien. We gaan stagediscriminatie tegen.

Bij de gemeente bieden we MBO-stage- en traineeplekken aan;

- De aanwezigheid van hogescholen en universiteiten is een verrijking voor onze stad. We bevorderen het samenwerkingsverband tussen Universiteit Leiden, TU Delft en Erasmus Universiteit. Ook omdat zij een rol spelen in het gezamenlijk aanpakken van maatschappelijke vraagstukken, zien we hun aanwezigheid als een meerwaarde;
- Het Rijk is primair verantwoordelijk voor het creëren van de juiste randvoorwaarden voor onderwijs aan nieuwkomers. Wij bieden scholen daarbij ondersteuning en houden oog voor de draagkracht van het onderwijs;
- We werken allang niet meer ons leven lang in hetzelfde vak. Om- en bijscholing is nodig voor een gezonde arbeidsmarkt, maar ook voor de ontwikkeling van mensen zelf. Het moet voor iedereen mogelijk zijn een leven lang te leren. We vergroten daarom het aanbod en de toegankelijkheid ervan in samenwerking met het bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen;
- De aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt lijkt in deze krappe arbeidsmarkt vanzelf te gaan. Toch zijn er nog steeds mensen die aan de kant staan. Daarnaast weten we nooit precies hoe de economie zich ontwikkelt. Daarom moeten we vooruitkijken en zorgen voor een zo goed mogelijk onderwijsaanbod dat aansluit op de arbeidsmarkt. We spelen hierin een faciliterende rol.

6.

Werk en Inkomen

Er is een groot tekort aan personeel in bijna alle sectoren. Wij gaan bedrijven en organisaties helpen die tekorten op te lossen. We willen zoveel mogelijk mensen aan het werk krijgen of laten participeren en perspectief bieden. Want dat draagt bij aan de bestaanszekerheid; iets dat iedereen in Den Haag verdient.

Te veel inwoners hebben te maken met armoede, schulden en de stress en zorgen die daarbij komen kijken. We zien veel grote en kleinere initiatieven waarmee inwoners en maatschappelijke organisaties elkaar helpen en voor elkaar zorgen. Bijvoorbeeld met inzamelingsacties of door maaltijden te verzorgen. Deze initiatieven vinden we belangrijk en willen we ondersteunen waar dat kan. Bestaanszekerheid gaat ook over een stabiele woonsituatie, gezondheid, kansgelijkheid in het onderwijs en de leefomgeving. Daarom is een integrale aanpak belangrijk.

Bij het bestrijden van armoede en schulden is ons doel om stress te verminderen en ervoor te zorgen dat iedereen naar vermogen mee kan doen in de samenleving. We begeleiden mensen vanuit de bijstand naar werk en laten mensen voor wie betaald werk geen optie is niet in de steek.

Op het gebied van werk en inkomen gaan we het volgende doen:

- In plaats van wantrouwen moet vertrouwen van de gemeente in bijstandsgerechtigden centraal staan. We kijken of de werkwijze voor de aanpak van bijstandsfraude nog past bij dat principe en of de intensiveringsslag die hierop is gemaakt vanaf 2018 nog noodzakelijk is;
- De menselijke maat staat voorop. Daarom lopen we waar mogelijk vooruit op de wetswijziging 'Participatiewet in balans' en maken we gebruik van de beleidsvrijheid die de gemeente heeft. Bijvoorbeeld ten aanzien van het afschaffen van de zoektermijn voor jongeren die een bijstandsuitkering aanvragen, het afschaffen van de kostendelersnorm en de mogelijkheden om bij te verdienen in de bijstand;
- Er komt meer experimenteeruimte om bestaanszekerheid te vergroten. Te denken valt aan een 'pre-AOW' voor 60-plussers, de instapeconomie, een basisinkomen en basisbanen tegen (minstens) het minimumloon waar waardevol werk voorop staat. Bewezen experimenten borgen we in gewoon beleid;
- We blijven mensen vanuit de bijstand naar werk begeleiden. Daarom gaan we door met het Werkoffensief +500, het doorontwikkelen van de STiP-banen en de inzet van loonkostensubsidie. Maatwerk, een voor de persoon passend traject, staat hierin voorop;
- We hebben speciale aandacht voor het bevorderen van de financieel onafhankelijke positie van vrouwen, onder andere door het aanbieden van opleidingen en (begeleiding naar) werk voor niet-uitkeringsgerechtigde vrouwen;
- De Ooievaarspas is een middel om mensen met lage inkomens de mogelijkheid te geven om deel te nemen aan sport, kunst en cultuur en andere activiteiten. We indexeren de vergoeding van 330 naar 450 euro, zodat hogere tarieven worden gedekt. Tegelijkertijd zien we dat steeds meer mensen met een inkomen boven de 130% van de bijstandsnorm in de knel komen. Bijvoorbeeld gezinnen met kinderen en de zogenaamde werkende armen. Daarom verruimen we de doelgroep die de Ooievaarspas kan aanvragen naar mensen met een inkomen tot 150% boven de bijstandsnorm;
- De aanpak voor het bestrijden van kinderarmoede zetten we voort en we stellen hiervoor extra middelen beschikbaar. Ook zetten we extra in op de bestrijding van armoede in algemene zin. We volgen nauwkeurig de uitkomsten van NIBUD-onderzoek hiernaar;
- We maken gebruik van de mogelijkheden die het Rijk biedt om een hoger vermogen toe te staan bij

- de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen. Zo kunnen mensen de noodzakelijke buffer voor een gezond financieel huishouden behouden;
- Veel vluchtelingen en asielzoekers willen graag snel aan het werk of een opleiding volgen, maar de (wettelijke) mogelijkheden hiertoe zijn beperkt. Daarom verkennen we mogelijkheden om belemmeringen weg te nemen voor vluchtelingen en asielzoekers om aan het werk te gaan;
 - We geven meer prioriteit aan het voorkomen en oplossen van schulden. Vooral bij jongeren met kleine schulden die nu buiten beeld blijven bij de vroegsignalering, terwijl hun schulden snel kunnen oplopen. We verruimen de doelgroep die in aanmerking komt voor het overnemen van schulden door de gemeente (nu nog het 'Jongeren Perspectief Fonds'). We gaan door met de schuldenaanpak, waaronder de snellere en succesvolle 'klantreis' binnen de schuldhulpverlening en de 'pauzeknop';
 - Veel mensen met een laag inkomen hebben moeite om hun energierekening te betalen. Daarom volgen we het landelijke beleid ten aanzien van de energietoeslag op de voet. Als er problemen ontstaan doordat de toeslag op termijn verdwijnt of wordt verlaagd, kijken we hoe we lokaal waar nodig en waar mogelijk bij kunnen springen;
 - Veel dierenartsen, de dierenpolitie en de (dieren-)voedselbanken signaleren steeds meer mensen die door de vele stijgende kosten ook niet meer de zorg voor hun huisdieren kunnen betalen. Door de jaren heen zijn de diverse noodfondsen gekrompen. Daarom gaan we mensen met een inkomen onder het wettelijke sociaal minimum structureel ondersteunen bij de zorg voor hun huisdier met een vouchersysteem;
 - We verstevigen de inzet van de Helpdesk Geldzaken zodat meer inwoners kunnen worden geholpen. In de dienstverlening kan in verschillende talen worden gecommuniceerd, zodat mensen goed weten wat hun rechten (en plichten) zijn;
 - Er zijn grote tekorten op de arbeidsmarkt die het onderwijs, de zorg, de handhaving en de bouw- en duurzaamheidssector raken. Daarom gaan we door met de Aanpak aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt-bedrijfsleven om de mismatch te verkleinen of op te lossen. Zo stimuleren we onderwijsvernieuwing in het MBO en HBO. Ook zetten we in op de ontwikkeling van een ruimer aanbod gericht op om- en bijscholing van werkenden en werkzoekenden ten behoeve van een leven lang ontwikkelen;
 - We willen bijdragen aan het verbeteren en verbreden van de samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven in de stad en in de arbeidsmarktregio. We scheppen een kader waarbinnen nieuwe initiatieven tot stand kunnen komen die ook relevant zijn voor de re-integratie van bijstandsgerechtigden. Via de gezamenlijke inspanningen van gemeente en partners leveren we ook een bijdrage aan het vergroten van de arbeidsparticipatie van mensen die nu nog niet meedoen.

7.

**Zorg, welzijn,
jeugd en volks-
gezondheid**

In Den Haag is de startpositie niet voor iedereen gelijk: veel inwoners hebben te maken met uitsluiting, discriminatie en bijvoorbeeld gezondheidsachterstanden. We willen de kansenongelijkheid verminderen, de sociale basis versterken, inclusie bevorderen, discriminatie bestrijden en zorgen dat iedereen naar vermogen mee kan doen aan de Haagse samenleving. Inwoners dragen daarin zelf verantwoordelijkheid. Maar mensen die niet (volledig) mee kunnen doen, mogen rekenen op passende ondersteuning. Toegankelijkheid en betaalbaarheid van die ondersteuning zijn daarbij belangrijke uitgangspunten.

Preventie en zorg

De grote gezondheidsverschillen in Den Haag hangen sterk samen met bestaansonzekerheid, stress of te weinig beweging. Om dit aan te pakken, is in samenwerking met inwoners en organisaties de Haagse Preventieaanpak opgesteld. Het gaat hierbij om een integrale aanpak op het gebied van gezondheid, werk, inkomen en armoede, de rookvrije generatie, sport, jeugdhulp, onderwijs en taal. Ook vanuit het Rijk wordt de komende jaren fors ingezet op preventie, het organiseren van ketenzorg en het verbinden van het medische met het sociale domein. Dat willen we gebruiken om te investeren in preventie, zodat we gezondheidsverschillen verkleinen en kinderen een kansrijke start bieden. We gaan het volgende doen:

- We investeren in onze buitenruimte en voorzieningen om tot meer gezond gedrag uit te nodigen;
- Via het landelijk Integraal Zorg Akkoord komen de komende jaren extra middelen beschikbaar voor een gezamenlijke zorgaanpak. Samen met de regiogemeenten, de GGD, zorginstellingen en verzekeraars werken we dit verder uit;
- Met het programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen maken we het mogelijk dat ouderen zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen blijven wonen. Verder gaan we eenzaamheid tegen en stimuleren we de bouw van woningen voor ouderen;
- We intensiveren de Haagse Aanpak Gezond Gewicht;
- Jongeren krijgen in het uitgaanscircuit voorlichting over het gebruik van genotsmiddelen. Het doel is om onverantwoord gebruik van alcohol en andere drugs zoveel mogelijk te beperken;
- We zetten extra in op het versterken van de mentale weerbaarheid van jongeren. We stimuleren gezonde seksualiteit onder andere met seksuele voorlichting op scholen en 'Sense-sprekuren' voor jongeren;
- Cultuursensitieve zorg, waarbij rekening wordt gehouden met de culturele achtergrond en waarden van onze inwoners, is uitgangspunt. Denk hierbij aan religieuze of culturele voedingsgewoonten;
- Samen met verschillende hulpverlenende instanties en belangenorganisaties werken we aan meer queersensitiviteit binnen de hulpverlening. We stimuleren zorg- en welzijnsinstellingen om aandacht te hebben voor de inclusie van queer-ouderen. Dit kan onder andere via het Roze Loper-keurmerk;
- We intensiveren de aanpak om de vaccinatiegraad te verhogen. We zetten extra in op communicatie en heldere meertalige en visuele informatie over het nut van de vaccinaties.

Jeugd

Ieder kind heeft recht op een veilige en liefdevolle omgeving. Met de meeste kinderen gaat het gelukkig goed. Waar ouders of opvoeders en kinderen ondersteuning nodig hebben, moet die er zijn. Van preventieve opvoedondersteuning of de inzet van jeugdteams tot hoog specialistische jeugdhulp. De vraag naar jeugdzorg is de afgelopen jaren zo hard gegroeid, dat er wachtlijsten zijn ontstaan. Onze inzet is erop gericht dat kinderen die onze hulp hard nodig hebben die meteen kunnen krijgen. Ook hierbij is het investeren in vroegsignaleren en preventie van groot belang. Verder gaan we het volgende doen:

- We halen de marktwerking uit het systeem. Vanaf 1 januari 2024 gaan we volgens een nieuw bekostigingsmodel werken. Met als ambitie: meer gezins- en wijkgericht werken en beter benutten van informele steunpunten;
- In de gebundelde preventieaanpak (met inzet van jeugd-/ jongerenwerk en sport) worden kinderarmoede, onderwijsachterstanden en problematiek van ouders meegenomen;
- Jongeren die uitstromen uit de jeugdzorg bieden we een goede basis en perspectief. Het gaat dan om een passende woonplek, school of werk en gezondheid;
- We bouwen in regionaal verband de zogenaamde gesloten bedden binnen 'jeugdhulpplus' af en zorgen voor alternatieve vormen;
- Het Rijk werkt aan een aanpassing van de Jeugdwet, zodat het voor kinderen en ouders duidelijker wordt voor welke hulpvraag zij wel en niet ondersteuning kunnen krijgen. Wij passen het Haagse Toekomstperspectief Jeugd- en Gezinshulp hierop aan.

Welzijn en Wmo

Alle inwoners van Den Haag moeten zoveel mogelijk naar vermogen meedoen in de samenleving. In onze steeds complexer wordende maatschappij hebben sommige mensen daarbij ondersteuning nodig. Zodat zij hun weg naar instanties kunnen vinden, hun problemen kunnen oplossen, een ondersteunend netwerk op kunnen bouwen en weer actief mee kunnen doen in de samenleving. We gaan hiervoor het volgende doen (zie ook het hoofdstuk Stadsdelen en dienstverlening):

- We zetten in op het vaker en sneller reageren op signalen van inwoners zoals WMO-meldingen en medische hulpvragen;
- Mantelzorgers en vrijwilligers zijn goud waard. Jaarlijks ontvangen zij een cadeaubon als blijk van waardering. We streven ernaar de ervaren druk door mantelzorgers daar waar mogelijk te verminderen;
- We kijken of de dienstverlening vanuit de Servicepunten XL goed aansluit bij de behoefte en intensiveren vroegsignalering vanuit de wijk;
- Inwoners die gebruikmaken van het doelgroepenvervoer moeten kunnen vertrouwen op kwalitatief sterke en betrouwbare dienstverlening. We zetten ons samen met belangenorganisaties in voor doelgroepenvervoer waar leerlingen, senioren en mensen met een beperking op kunnen rekenen;
- We verminderen de marktwerking in de WMO;
- We gaan aan de slag met alle aanbevelingen uit het recente Rekenkamerrapport 'Werk aan Welzijn' om de sturing op en de impact van het welzijnswerk en de verantwoording daarover aan de raad te verbeteren.

Maatschappelijke opvang en beschermd wonen

Voor duurzame bestaanszekerheid is een eigen dak boven je hoofd noodzakelijk. Door het beperkte aanbod van betaalbare woningen stagneert de uitstroom uit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen-locaties. Het aantal dak- en thuisloze mensen is de afgelopen jaren toegenomen. We pakken de directe aanleiding voor het ontstaan van dak- en thuisloosheid aan. Dit gebeurt op de leefgebieden inkomen, schulden, werk, scholing, huisvesting en zorg. We gaan het volgende doen:

- We voeren het nieuwe beleids-/ doorbraakplan dakloosheid uit. Kern hiervan is het realiseren van extra uitstroomwoningen;
- We zoeken een vaste locatie voor de uitvoering van de winterkouderegeling en de permanente winteropvang. Daarnaast doen we onderzoek naar de behoefte naar en effecten van een permanente 24-uursopvang, met daarbij een pilot met een verlenging van de openingsmaanden;
- We realiseren een locatie voor tijdelijke opvang van arbeidsmigranten. Van daaruit worden zij geholpen aan een nieuwe baan, gaan ze terug

naar hun land van herkomst of krijgen ze een andere opvangplek;

- We hebben aandacht voor opvang en ondersteuning van doelgroepen met specifieke behoeften (queers, jongeren en de vergrijzende groep dak- en thuislozen).

Inclusief samenleven

In Den Haag is geen ruimte voor discriminatie, intolerantie en racisme. Iedereen moet zichzelf kunnen zijn en zich vrij en veilig kunnen bewegen in de stad. We gaan het volgende doen:

- We werken aan de nota 'inclusief samenleven' waarin we ons beleid en onze subsidieregelingen voor emancipatie en inclusie actualiseren;
- Nog steeds bestaat ongelijkheid tussen mannen en vrouwen als het gaat om toegang tot het recht. Daarom realiseren we in de komende twee jaar een vrouwenrechtswinkel waar vrouwen terecht kunnen voor gratis juridisch advies;
- Samen maken wij een vuist tegen racisme en alle vormen van discriminatie. We nemen de aanbevelingen uit het Haagse stembusakkoord antiracisme over. De verbetering van het

meldpunt 'Den Haag Meldt' zetten we voort.

We blijven ons inzetten voor gelijke rechten voor iedereen;

- We hebben daarbij ook aandacht voor de positie van en gelijke rechten voor queer personen en bestrijden geweld en intolerantie tegen deze inwoners;
- We pakken straatintimidatie aan en werken hiervoor samen met maatschappelijke organisaties, stadsdelen en andere relevante stakeholders. Daarnaast ontwikkelen we het stedelijke meldpunt voor straatintimidatie door;
- Ook in Den Haag hebben we in het herdenkingsjaar 2023 stilgestaan bij ons koloniale- en slavernijverleden en de Hindoestaanse migratie naar Suriname voor dwangcontractarbeid. We vinden het belangrijk dat we verhalen en geschiedenis blijven delen. Door meer kennis hierover, ontstaat meer begrip en kunnen we werken aan heling en herstel. Daarom blijven we educatieve programma's ondersteunen die stilstaan bij dit verleden. In 2024 komt er een herdenkingsmonument op het Lange Voorhout.

8.

Buitenruimte

Iedereen in de stad moet kunnen genieten van een groene, schone en fijne openbare ruimte. Voor kinderen om te spelen, voor mensen om te wandelen en elkaar te ontmoeten en voor dieren om te leven. We hebben hierbij extra aandacht voor de toegankelijkheid. We zetten in op het behoud van groen, bomen en de stadsnatuur en het vergroenen van versteende wijken. Afval op straat en in parken pakken we aan.

De komende jaren gaan we het volgende doen:

- Alle inwoners moeten kunnen rekenen op een mooie buitenruimte. Daarom houden we het onderscheid tussen de kwaliteitsniveaus Hofstad en Residentiekwaliteit tegen het licht, zodat we kunnen bepalen of het onderhoudsbudget goed wordt verdeeld over de verschillende wijken en gebieden;
- We gaan door met het opknappen van wijken met achterstallig onderhoud, zoals Mariahoeve, Kraayenstein, Nieuw Waldeck en Houtwijk. We reageren adequaat op signalen van inwoners dat de buitenruimte niet op orde is. Ook de komende jaren blijven we investeren in het vervangen van kademuren, bruggen en andere kunstwerken;
- We willen een toegankelijke stad zijn. Kindvriendelijk, toegankelijk voor ouderen en voor mensen met en zonder een beperking. Bij alle projecten in de buitenruimte is toegankelijkheid het uitgangspunt en expliciet onderdeel van de planvorming, waarbij we ervaringsdeskundigen en experts zullen betrekken. We stellen een toegankelijkheidscoördinator aan, die erop toeziet dat toegankelijkheid goed wordt verankerd bij de inrichting van de stad en op andere beleids-terreinen in de uitvoering;
- Samen met Dunea breiden we het aantal watertappunten uit. We streven naar tien extra watertappunten per jaar.

Afval

- Iedereen moet in een schone stad kunnen wonen en werken. En iedereen heeft de verantwoordelijkheid om afval netjes aan te bieden en geen zwerfvuil te laten rondslingeren. Mensen die zich hier niet aan houden, worden beboet;
- We gaan sneller reageren op meldingen van afvaloverlast en volle containers. Dit doen we ook om de overlast van ratten en meeuwen tegen te gaan;
- We gaan aan de slag met het Aanvalsplan Afval 2023-2026 en gaan meer en meertalig communiceren om afvaloverlast te beperken. Hiervoor gebruiken we ook gedragsinzichten;

- Voor de intensivering van het afvalplan zetten we voor de wijken met de meeste afvaloverlast zoals Laak, Transvaal, Rustenburg en Oostbroek, Moerwijk en Schilderswijk extra financiële middelen in;
- We gaan door met de tuintjes rond ondergrondse afvalcontainers (ORAC's);
- Inwoners, bedrijven en bezoekers zorgen met elkaar voor veel afval in Den Haag. Het grootste deel daarvan bestaat uit restafval. Door meer te hergebruiken, blijven grondstoffen behouden en slinkt de hoeveelheid restafval. We gaan extra inzetten op GFT-inzameling.

Bomen en groen in wijken

- Een leefbare stad is een groene stad. Daarom is de '3-30-300-regel' een nieuw streven. Die regel houdt in: vanuit elke woning zie je drie bomen; 30% van een wijk valt in de schaduw van een boom en iedereen zou op 300 meter van zijn woning een groene verblijfsplek moeten hebben. Ook zetten we in op verticaal groen, buurttuinen, eetbaar groen en groene grachten;
- We investeren extra in onderhoud van onze straten en ons groen. Dat doen we op plekken waar toch al werkzaamheden zijn, waaronder de Bomenbuurt;
- Inwoners die zelf het initiatief nemen om hun wijk te vergroenen verdienen steun. Die bieden we, bijvoorbeeld via 'Operatie Steenbreek';
- We wakkeren initiatieven aan in wijken die een extra steuntje in de rug kunnen gebruiken, bijvoorbeeld voor de aanleg van geveltuintjes. We gaan door met het uitdelen van gratis bomen waarbij we ons richten op de versteende wijken;
- We zijn zuinig op onze bomen. Ook waar bomen 'wortelopdruk' veroorzaken, zoeken we in eerste instantie een oplossing waarbij de boom kan blijven staan. We kappen bomen alleen als het aantoonbaar niet anders kan. De criteria voor de kapvergunning herzien we. Ook in de achtertuin geldt een kapvergunningsplicht. Bij gebiedsontwikkeling en werkzaamheden in de openbare ruimte wordt standaard een bomenbalans gemaakt en worden kapvergunningen gekoppeld aan bouwplannen;
- We planten extra bomen aan en verbeteren de huidige groeiplaatsen. Bij nieuwe beplanting en onderhoud kiezen we voor biologische, turfrijke en inheemse bomen- en plantensoorten en

biodiversiteit. De Aziatische duizendknoop, een zeer invasieve exoot, gaan we aanpakken met onder andere het resterende budget van de Aanpak Plagen;

- We komen met een actieprogramma Hotspots hittestress en meest versteende wijken. We gaan aan de slag met de kansenstudies voor het toevoegen van bomen en groen in versteende wijken, waaronder de Rivierenbuurt, Duindorp en de Schilderswijk. Ook geven we een extra impuls aan de vergroening van de Schilderswijk en Transvaal. En om de buitenruimte in Transvaal na de komst van Warmtelinq te verbeteren, investeren we in de vergroening van Wijkpark Transvaal.

Dierenwelzijn

- We erkennen de intrinsieke waarde van dieren. We gaan structureel meer doen om het dierenwelzijn in de stad te bevorderen. We gaan gewonde dieren en dieren in nood beter helpen door de Haagse dierenorganisaties meer ondersteuning te bieden;
- We koesteren de dieren en de natuur-educatieve functie van onze stadsboerderijen. We fokken alleen dieren als er ruimte is om deze dieren binnen de Haagse stadsboerderijen te houden;
- In onze drukke stad is er weinig ruimte om honden veilig uit te laten. Daarom verbeteren we bestaande hondenloosloopgebieden en voegen we in bijvoorbeeld Zuidwest nieuwe gebieden toe. We houden daarbij rekening met de veiligheid en ecologische waarden;
- We schaffen de hondenbelasting af;
- We investeren in voorlichting over hengelen waarbij de nadruk wordt gelegd op het dierenleed. Ook zullen we afspraken maken met de vissersvereniging. De gebieden waar mag worden gevestigd, breiden wij niet uit.

Natuur en strand

- De zogenaamde Stedelijke Groene Hoofdstructuur is van levensbelang voor dieren. Met het aanwijzen hiervan verplichten we ons om deze duurzaam in stand te houden en waar mogelijk te versterken. We pakken de ecologische knelpunten aan (bijvoorbeeld met natuurvriendelijke oevers) en breiden deze structuur uit. Hiervoor gebruiken we de Verkenning versmallen en vergroenen en de Stikstofaanpak;

- In Vijfslagenlandschap (Vlietzone) en Wapendal breiden we de natuur uit;
- Meijndel is geliefd door wandelaars en fietsers. En het is een belangrijk en kwetsbaar Natura2000-gebied. Ter versterking van het natuurgebied gaan we in gesprek met de eigenaren van het naastgelegen gebied Uilenbos. Daarnaast gaan we in overleg met de (sport)verenigingen over verplaatsing met als doel te komen tot natuuruitbreiding. Dit, onder de randvoorwaarde dat de sportactiviteiten elders inpasbaar zijn;
- In de Vlietzone en bij het Gavi-kavel wordt ruimte voor natuur behouden en wordt hierin geïnvesteerd. Verder werkt Den Haag binnen het samenwerkingsverband van de Hollandse Duinen aan het versterken en toegankelijk maken van groengebieden en het creëren van bufferzones. We zetten hiervoor extra middelen in; Dunea en het Hoogheemraadschap zijn medefinanciers;
- Het strand is van iedereen. We zijn daarom met de stad in gesprek over de nieuwe Strandvisie. Een belangrijk en zwaarwegend element in de nieuwe visie is het feit dat voorzieningen aan het strand zullen moeten aansluiten op de gemeentelijke ambitie op het gebied van klimaat, duurzaamheid en natuur. Bij het opstellen van de nota in het 2^e kwartaal 2024 zullen we, gevoed door de resultaten van het participatietraject, met een concreet voorstel komen. Het uitgangspunt is dat natuur de hoogste prioriteit heeft in Natura2000-gebied.

Begraafplaatsen

- We gaan ons extra inzetten voor de realisatie van een islamitische begraafplaats met eeuwige graf rust en we reserveren hiervoor extra middelen. We zoeken samen met omliggende gemeenten en de islamitische gemeenschap naar een locatie om dit mogelijk te maken. We beginnen hiervoor binnen de stadsgrenzen.

9.

Sport en bewegen

Sport en bewegen is goed voor ieder individu en voor de Haagse samenleving als geheel. Sporten is niet alleen gezond en plezierig; het is een middel om mensen te activeren en te verbinden. Sport draagt bij aan positief samenwerken met elkaar, afspraken en regels naleven, verantwoordelijkheid nemen, respect hebben voor anderen en plezier hebben met elkaar.

We willen graag dat zoveel mogelijk inwoners sporten en bewegen. De aanpak uit het 'Haagse Sportakkoord' is leidend bij het stimuleren van sporten en bewegen. De pijlers uit het akkoord zijn: accommodaties en voorzieningen voor sport, sterke sportverenigingen, effectieve stimulering van doelgroepen & topsport en talentontwikkeling. We gaan het volgende doen:

- Voor sportdeelname zijn voldoende goede en toegankelijke sporthallen, zwembaden en sportvelden essentieel. We investeren extra om ze uit te breiden, te verbeteren en te verduurzamen.

Ook verbeteren we de benutting van gymzalen in scholen en buurthuizen. De stad groeit en de sportvoorzieningen moeten meegroeien. Het Integraal Huisvestingsplan Sport is hiervoor leidend. We doen onderzoek naar de behoeften in de samenleving naar bepaalde type sportfaciliteiten en gebruiken de uitkomsten voor de uitvoeringsplannen. Bijvoorbeeld sportvoorzieningen in de openbare ruimte, een extra cricketpitch en een zwembad in de Binckhorst;

- In Den Haag hebben we bijna 300 sportverenigingen. Vele tienduizenden vrijwilligers zijn hierin actief. We zetten in op een positieve

en inclusieve sportcultuur en stimuleren de gezonde sportkantine. De komende jaren ondersteunen we verenigingen extra bij ledenwerving, vrijwilligersbeleid, wijkoriëntatie en accommodatieonderhoud. Ook stimuleren we de verduurzaming van sportaccommodaties van verenigingen door een extra investering;

- De sportdeelname in onze stad verschilt erg. Er zijn groepen die (om verschillende redenen) niet of weinig sporten. Ook weten we dat inwoners van de stadsdelen Centrum, Laak en Escamp minder sporten dan inwoners van andere stadsdelen. Deze inwoners stimuleren we extra om te gaan sporten, onder andere met gebruik van extra capaciteit en middelen. Belangrijk hierbij zijn de faciliteiten voor informele sportbeoefening. Om het sportaanbod laagdrempelig en toegankelijker te maken, stimuleren wij niet alleen (het vormen van) sportverenigingen, maar ook nieuwe samenwerkingsvormen. Denk hierbij aan het inzetten van netwerken van wijkverenigingen en maatschappelijke en levensbeschouwelijke organisaties. Ook gaan we naschoolse sport en straatsport stimuleren. Ten slotte verhogen we de bijdrage van de

Ooievaarspas aan de contributie en stimuleren we het gebruik van de Ooievaarspas bij verenigingen;

- Daar waar mogelijk breiden we het aantal uren recreatief zwemmen uit, zonder dat dat ten koste gaat van het leszwemmen. Hiervoor stellen we extra middelen beschikbaar. Daarnaast ondersteunen we initiatieven voor vrouwenzwemmen;
- Topsport is een middel om sportdeelname te verhogen. Daarom ondersteunen we topsport. Topsport en topsportevenementen moeten altijd worden gekoppeld aan breedtesport, doelgroepen en stadsdelen met lage sportdeelname. We willen topsport aan onze stad blijven binden. Daarom zullen we het bestaande Olympisch fonds eenmalig aanvullen;
- Bewegen en spelen gebeurt steeds meer in de openbare ruimte. Zo hebben we ruim 600 speelplaatsen en ook steeds meer sportieve plekken in de stad en op het strand. Bij ontwikkelingen in de openbare ruimte kijken we standaard naar de mogelijkheden om het sport- en speelaanbod mee te nemen en vergroten we het budget voor onderhoud.

10.

Economie

De Haagse economie is verrassend divers. Van familiebedrijven die al decennialang hun producten maken en verkopen, tot nieuwe innovatieve startups waar wordt gewerkt aan de uitdagingen van de toekomst. En natuurlijk is Den Haag de internationale stad van vrede en recht waar internationale organisaties, NGO's, bedrijven, universiteiten en overheden samenwerken. Die diversiteit, die ook goed terug is te zien in onze winkelstraten, bedrijventerreinen en campussen, gaan we de komende jaren versterken. Den Haag is ook de stad aan zee met een bedrijvige Scheveningse haven waar de blik met de Proeftuin op de Noordzee meer en meer wordt gericht op innovaties op het gebied van voedsel, sport, duurzame energie en veiligheid. De Economische Visie Den Haag+ 2030, die samen met ondernemers is opgesteld, schetst een heldere ambitie voor de komende jaren.

We investeren in de Haagse economie om ondernemers te helpen in de transitie naar een duurzame en circulaire bedrijfsvoering. En om ondernemers te helpen een aantrekkelijke werkgever te zijn. Voor stadsgenoten die net een beetje meer aandacht nodig hebben om hun talenten te kunnen gebruiken en voor jongeren die stageplekken nodig hebben. Het komt erop neer dat de Haagse economie moet bijdragen aan brede welvaart voor alle inwoners. Daarvoor gaan we het volgende doen:

- We zetten extra in op de verbetering van de dienstverlening aan ondernemers. Ook gaan we onze MKB'ers helpen bij het zoeken naar betaalbare bedrijfsruimte. We ontwikkelen gerichte en flexibele aanpakken ter versterking van het MKB. Samen met MKB Den Haag ondersteunen we bedrijven en ondernemers om zich klaar te maken voor de schone, circulaire en duurzame economie van de toekomst;
- Ondernemers kunnen flink worden geraakt door werkzaamheden om de openbare ruimte te verbeteren. Wij staan voor goede dienstverlening aan het bedrijfsleven en zoeken ondernemers op voor, tijdens en na de werkzaamheden om hen hierbij zo goed mogelijk te begeleiden;
- We stimuleren ondernemers in winkelstraten om samen te werken aan de levendigheid van het gebied. Achterstanden in de publieke ruimte pakken we aan en samen kijken we naar manieren om de winkelgebieden aantrekkelijk te maken, bijvoorbeeld door te sturen op het soort winkels in bestemmingsplannen (branchering). We grijpen in als de leefbaarheid in een gebied onder druk komt te staan door (illegale) terrassen, verboden alcoholverkoop en/ of andere ondermijnende activiteiten;
- We knappen de vijf winkelstraten (Kempstraat, Hoefkade, Paul Krugerlaan, Vaillantlaan en Hobbemastraat) in de Schilderswijk en Transvaal op. Bijvoorbeeld door het verbeteren van de openbare ruimte met meer groen en meubilair, door het aanpakken van plinten en gevels, door de gebiedsentrees mooier te maken en door het verbeteren van looproutes en de aansluiting tussen de Haagse Markt en de winkelstraten;
- Tegelijkertijd investeren we ook in het MKB in deze winkelstraten en hun omgeving en de leefbaarheid. We willen de organisatiekracht van de ondernemers verhogen met onder andere ondersteuning van het recent opgerichte Ondernemersberaad Haags Veen en de inzet van

een winkelstraatmanager die de bedrijfscontact-functionaris kan ondersteunen. Verder maken we het gebied levendiger door kleinschalige evenementen zoals braderieën, frequentere schoonmaakacties en gebiedspromotie in combinatie met de Haagse Markt;

- Een werkplek dichtbij huis is praktisch en verhoogt de samenhang en arbeidsparticipatie in Haagse wijken. Daarom stimuleren we de wijk economie. Betaalbare werkplaatsen en winkelruimtes kunnen startende en/ of sociale ondernemingen helpen zich te wortelen in elke Haagse wijk, werk te bieden aan wijkgenoten en te zorgen voor stageplaatsen dicht bij huis;
- In het Central Innovation District stimuleren we bedrijven die impact willen maken, van startups tot multinationals. In Den Haag, internationale stad van vrede en recht, werk je aan een betere wereld. Daarom zijn we trots op onze hogeschool en de universitaire- en beroepsopleidingen die hierin een grote rol hebben;
- We blijven ons netwerk van internationale organisaties onderhouden en waar mogelijk uitbreiden met instanties of NGO's die een link hebben met ons profiel van internationale stad van vrede en recht. Huisvesting en dienstverlening zijn daarbij de belangrijkste zaken;
- Op de Binckhorst gaat de transformatie naar woon-werkwijk door. Met het Mercuriuskwartier geven we de maakindustrie daar een groot eigen gebied; rond de Binckhaven landen juist de startups en groeiende bedrijven in de nieuwe economie;
- Bedrijventerreinen zijn een belangrijke plek voor de maakindustrie. We stimuleren de transitie naar duurzame bedrijfsvoering op die terreinen. Daarnaast stellen we ons op als partner bij het veilig en schoonhouden van die terreinen;
- Het Gavi-kavel biedt plaats aan de nieuwe HTM-remise en voor een deel aan nieuwe bedrijvigheid in een groene omgeving;
- Toerisme, evenementen en congressen zijn belangrijk voor Den Haag. We bewaken daarbij de leefbaarheid. We signaleren dat evenementenorganisatoren steeds meer oog hebben voor duurzaamheid. Samen met hen werken we voortvarend verder aan de verdere verduurzaming van evenementen en locaties.

Het huidige evenementenbudget is ontoereikend door de toenemende kosten waar organisatoren mee te maken hebben. Om een substantiële teruggang in het Haagse evenementenaanbod te voorkomen, stellen we extra budget beschikbaar;

- We stimuleren spreiding van toerisme door het jaar heen én over de stad, door plekken als de Haagse Markt, bijzondere winkelstraten, mooie natuur en interessant cultuuraanbod onder de aandacht te brengen. Evenementen spreiden we waar mogelijk meer over het jaar en we zorgen dat onze Scheveningse boulevard en badplaats Kijkduin ook buiten het seizoen aantrekkelijk zijn. Om geen overschot aan hotelkamers te creëren, houden we vast aan de rem op de komst van nieuwe hotels;
- De renovatie van het Binnenhof beïnvloedt de aantrekkelijkheid van de Haagse Binnenstad. We investeren in de aantrekkelijkheid van de omgeving om de bezoekersstromen op peil te houden;
- We stimuleren in Zuidwest ondernemerschap, de samenwerking tussen ROC en bedrijven en bedrijvigheid in het algemeen door een goed vestigingsklimaat te creëren voor onder andere maakindustrie en wijkbedrijven.

11.

Mobilität

Iedereen in Den Haag wil veilig én vlot van A naar B. Of dat nu te voet is of met de fiets, met het openbaar vervoer of de (deel)auto. Voor de stad is bereikbaarheid belangrijk en tegelijkertijd uitdagend.

We zoeken naar een balans tussen de verschillende manieren van vervoer en hanteren hierbij het 'STOMP-principe' uit de Mobiliteitstransitie. Bij het ontwerpen van verkeerssituaties kijken we eerst naar een veilige situatie voor de voetganger (Stappen), dan naar de fietser (Trappen), vervolgens naar Openbaar vervoer, dan naar deelmobiliteit (*Mobility as a Service*) en ten slotte de Privéauto. Het openbaar vervoer is een belangrijke schakel in de mobiliteitstransitie, voor zowel korte als lange ritten. We willen een toegankelijk, betaalbaar en fijnmazig openbaar vervoersnetwerk. We zijn nog niet tevreden over de verkeersveiligheid in Den Haag, met name voor voetgangers en fietsers. We blijven daarom investeren in de verkeersveiligheid. Verder blijft de doorstroming in de stad een aandachtspunt. Om de mobiliteit te verbeteren gaan we de komende tijd het volgende doen:

- We doen een pilot met gratis openbaar vervoer voor kinderen van 4 tot en met 11 jaar. We monitoren daarbij het gebruik en of en welke andere vormen van mobiliteit dan worden vervangen;
- De stad Den Haag is continu in beweging. We knappen op wat oud is, bouwen nieuw wat nodig is en vieren wat onze stad heeft te bieden. De uitdaging is om al die (bouw)activiteiten en evenementen zo op elkaar af te stemmen dat er zo min mogelijk hinder ontstaat voor inwoners, bezoekers en bedrijven. We stemmen de activiteiten die impact hebben op de stedelijke bereikbaarheid af op lokaal en regionaal niveau;
- Bij de (her)inrichting van de publieke ruimte zorgen we voor goede wandelroutes. We blijven van de Haagse Markt tot aan de zee werken aan de verbetering van het hoofdwandelnetwerk. Daar horen betere en veiligere oversteekmogelijkheden voor voetgangers bij;

- Ook in het centrum, het drukste stuk van Den Haag, zoeken we naar mogelijkheden om de voetgangersgebieden te verbeteren, in de lijn van het Binnenstadsplan 2023. We zien dat de Grote Marktstraat nog steeds een belangrijke fietsroute is. Daarom blijft de Grote Marktstraat toegankelijk voor fietsers. We blijven tegelijkertijd de alternatieve route Gedempte Gracht/ Gedempte Burgwal ontwikkelen voor fietsers;
- We maken het mogelijk dat inwoners een auto-vrije dag in hun straat of buurt kunnen aanvragen om te kunnen buitenspelen;
- Ruim baan geven aan fietsers blijft hoog op onze agenda staan. We werken daarom aan de onderdoorgang van de Lozerlaan bij de Erasmusweg; ook om vanuit het vernieuwde Zuidwest veilig te kunnen fietsen en wandelen naar het groen rond De Uithof en Madestein;
- We gaan voor maximale verkeersveiligheid rond scholen. Dat betekent dat we schoolstraten aanwijzen waar het kan en we de benodigde ondersteuning daarbij realiseren voor scholen. Ook verbeteren we de schoolzones;
- We ontwikkelen een netwerkstrategie voor al het verkeer. We geven daarbij drie opdrachten mee:
 1. *We willen geen doorgaand verkeer in woonwijken. Een maximumsnelheid van 30 kilometer per uur wordt de norm in woonwijken. In de netwerkstrategie specificeren we op welke Haagse wijkontsluitingswegen we de nieuwe landelijke categorie 'gebiedsonsluitingsweg 30 kilometer per uur' toepassen. De netwerkstrategie geeft ook aan op welke wegen 50 kilometer per uur mag worden gereden, om doorstroming te bevorderen en sluiproutes te voorkomen. Voor openbaar vervoer en hulpdiensten kijken we waar zij op hun eigen baan met gedifferentieerde snelheden kunnen rijden;*
 2. *We onderzoeken in deze raadsperiode of het hele gebied binnen de Centrumring (S100) kan worden omgezet in een 30 kilometer per uur-gebied waar we verschillende snelheden ontvlechten. Snorfietsen kunnen dan veilig op de weg;*
 3. *De komende jaren willen we met name de doorstroming en verkeersveiligheid in Centrum-Zuid verbeteren. De Vaillantlaan heeft daarbij onze bijzondere aandacht: de laan moet veiliger worden voor alle verkeersdeelnemers en de lucht moet schoner worden;*
- We pakken het voor kwetsbare verkeersdeelnemers onveilige kruispunt op de Vaillantlaan met de Hoefkade en Wouwermanstraat aan. Het Hobbemaplein en de straten die erop uitkomen krijgen een upgrade. Daarmee krijgt de Haagse Markt ook een verbeterde entree. Tegelijkertijd vergroenen we het plein en creëren we ruimte voor voetgangers. Auto's blijven onderdeel van het verkeer op het Hobbemaplein;

- We blijven werken aan het openbaar vervoer van de toekomst, zoals uiteengezet in de 'Mobiliteitstransitie'. Nu het Binckhorstracé een forse stap dichterbij is gekomen, richten we onze aandacht op de Zuidwestland-corridor en de rest van de Koningscorridor;
- We vragen HTM om de nachtbussen zo spoedig mogelijk terug te laten komen;
- We kiezen bij de Zevensprong voor een kortetermijnoplossing die deze hoofdroute voor voetgangers en fietsers aangenamer, veiliger en sneller maakt én de doorstroming voor openbaar vervoer en auto verbetert. Tegelijkertijd maken we een start met een uitgebreid verbeterplan voor de langere termijn;
- We hebben oog voor inwoners die moeite hebben om met de auto naar een mantelzorg- of eigen woning te komen. We bekijken daarom bij de herinrichting van de Hoefkade wat moet gebeuren om de pollers op de Hoefkade en Parallelweg te vervangen door een camera die inwoners van de Schilderswijk, vanaf de pollers tot en met Jacob Catsstraat, kan laten passeren. We monitoren daarbij nauwkeurig wat de effecten zijn voor de verkeersveiligheid en doorstroming in deze buurten. Bij deze pilot hoort ook een draagvlakmeting;
- We zetten in op de verbetering van de doorstroming, maar doen dit niet tegen elke prijs. De verwachte kosten voor de onderdoorgang Zwolsestraat zijn te hoog; we stoppen daarom met dit project en komen tot bovengrondse verkeersoptimalisatie. De vrijkomende middelen zetten we in om meerkosten van andere mobiliteitsprojecten, die zijn gekoppeld aan onze vergroeningsambitie te financieren;
- Om mensen te verleiden vaker de auto in te wisselen voor andere vormen van (deel)mobiliteit, ontwikkelen we een pakket dat we tegelijkertijd met het invoeren van betaald parkeren aanbieden aan inwoners. Hiervan gebruikmaken blijft vrijwillig;
- We gaan niet door met het aanleggen van extra parkeerplaatsen op de Mient ten koste van bomen tussen de Kornoeljestraat en de Laan van Eik en Duinen. We verstevigen het groen en gaan door met de vernieuwing van het riool en de herinrichting tussen de Kornoeljestraat en de Notenbuurt. We bekijken of we het 30 kilometer per uur-gebied kunnen uitbreiden;
- Parkeervakken worden bij herinrichtingprojecten waterdoorlaatbaar ingericht.

12.

**Stads-
ontwikkeling
en wonen**

Den Haag is een prettige en aantrekkelijke stad om te wonen, te leven en te werken en dat moet zo blijven. Net als andere steden groeit Den Haag en dat zal de komende decennia zo blijven. We ontwikkelen beleid voor het weerbaarder en veerkrachtiger maken van Den Haag voor risico's en crises. Ook willen we dat iedereen in Den Haag kans heeft op een betaalbare woning in een groene, duurzame omgeving waar we ons gezond kunnen verplaatsen. In een stad met weinig grond stelt dit hoge eisen aan de gebiedsontwikkeling.

We werken aan een rechtvaardige en passende verdeling van de schaarse woningvoorraad en gaan segregatie tegen. Daarnaast helpen we bij de realisatie van een duurzame, toekomstbestendige woning voor alle inwoners. Slechte woonomstandigheden, discriminatie op de woningmarkt, overbewoning, leegstand en te hoge huurprijzen pakken we aan. Ook moet de groei van de stad gepaard gaan met voldoende voorzieningen. We richten ons nadrukkelijk op de verbetering van de leefbaarheid in delen van de stad waar deze onder druk staat. Ook staan we voor de uitdaging om de groeiende groep kwetsbare mensen onderdak te blijven bieden. Alle creativiteit en samenwerkingskracht is nodig om dit samen met de partners in de stad op te pakken. We werken intensief samen met marktpartijen en woningcorporaties. En we zetten de grote gebiedsontwikkelingen in de Binckhorst, Zuidwest en het Central Innovation District (CID) door. We gaan het volgende doen:

Wonen

- We hanteren de bestaande normen voor nieuwbouw: 30% sociaal, 25% middeldure huur (met instandhoudingstermijn van minimaal 20 jaar), 25% betaalbare koop (tot normbedragen NHG). Voor het CID gelden de volgende normen: 30% sociaal, 20% middeldure huur (met instandhoudingstermijn van minimaal 20 jaar) en 20% betaalbare koop;
- We maken beleid om ervoor te zorgen dat ook bij kleinere ontwikkelingen (onder de 80 woningen)

meer sociale woningbouw wordt gerealiseerd, bijvoorbeeld door het aanpassen van de normering;

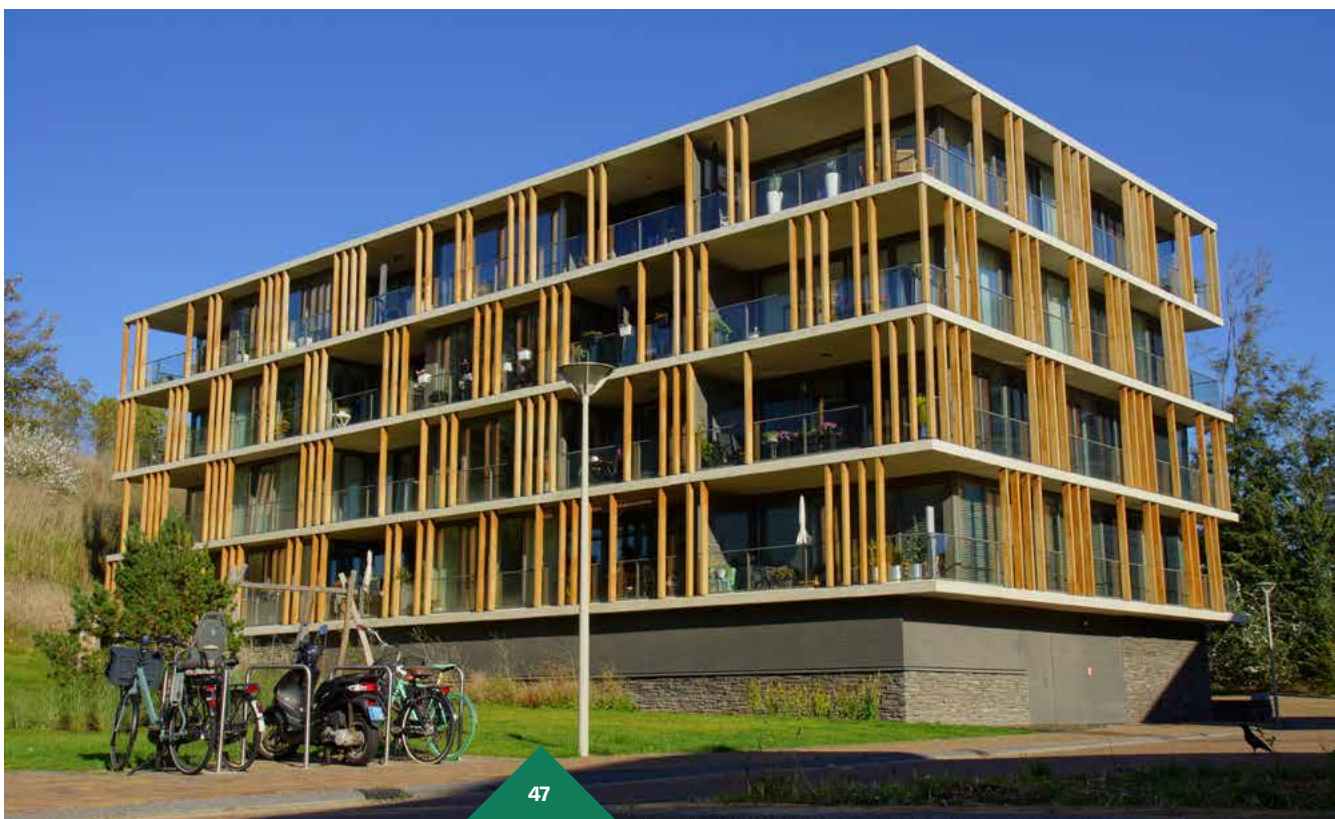
- We onderzoeken hoe en waar we in wijken met weinig sociale huurvoorraad een hoger aandeel dan 30% sociale huur kunnen toevoegen aan nieuwbouw;
- In de programmering voor middeldure huur en betaalbare koop streven we naar 100 woningen per jaar voor innovatieve woonvormen, zoals particulier opdrachtgeverschap, wooncoöperaties en groepswonen (zoals cultuursensitieve groepswoonvormen, meergeneratiewoningen). We zetten in op collectieve woonvormen ter bestrijding van eenzaamheid, in het bijzonder voor ouderen en houden rekening met mantelzorg. Dit kan bijdragen aan de doorstroming en biedt daarmee weer ruimte voor starters en gezinnen. We vragen aan woningcorporaties om hieraan bij te dragen;
- We houden in wijken waar dat verantwoord is vast aan de eerder afgesproken verruiming van de regels rondom verkamering, met het doel om meer ruimte te creëren voor studenten. *Short stay*-initiatieven mogen woningbouw niet verdringen;
- We maken de erfpachtsystematiek bestand tegen renteschommelingen. Daarnaast onderzoeken we voor de lange termijn hoe het erfpachtstelsel beter kan bijdragen aan maatschappelijke doelen;
- We ontwikkelen een voorstel voor het tegengaan van discriminatie op de woningmarkt;

- Slecht verhuurderschap heeft geen plek in Den Haag. We gaan overbewoning tegen en zetten bij misstanden indien nodig beheers-overname in of trekken verhuurvergunningen in. We gaan de verhuurvergunning in meer wijken inzetten. We intensiveren de ondersteuning van onze huurders via de huurbalie en met een proceskostenfonds;
- We treden stevig op tegen leegstand, zoeken naar betere handhavingsmogelijkheden en onderzoeken de voor- en nadelen van het inzetten van een leegstandsverordening. We lobbyen bij het Rijk voor een leegstandsbelasting;
- We doen een beroep op het Volkshuisvestingsfonds en lobbyen bij het Rijk voor meer middelen en instrumenten om te komen tot substantiële woningverbetering;
- We zorgen ervoor dat nieuwe woningen op een verantwoorde manier worden ingepast, zodat de stad er beter van wordt voor alle inwoners. We maken een routekaart waarmee we zorgen dat alle Haagse woningen gaan voldoen aan de Haagse basiskwaliteit. We maken afspraken met corporaties en particuliere verhuurders over woningverbetering en ontwikkelen nieuwe instrumenten om verhuurders te stimuleren of te dwingen woningen op orde te krijgen. Specifieke aandacht krijgt het 'gezond en veilig wonen', waaronder de aanpak van vocht, schimmel en loden leidingen. We stimuleren dat de woningen op de Vaillantlaan, waar de luchtkwaliteit zeer slecht is, nieuwe luchtfilters krijgen;
- We vragen woningcorporaties bij de toewijzing van woningen zoveel mogelijk rekening te houden met de factoren die de herstelkans bevorderen van mensen die (weer) zelfstandig gaan wonen;
- Er is een tekort aan woningen voor aandachtsgroepen. We gaan door met de uitvoering van het urgentieprogramma Betaalbare woningbouw, het Doorbraakplan, het beleidskader Maatschappelijke Opvang en de Haagse Aanpak Opvang Nieuwkomers. We brengen de benodigde voorzieningen voor de komst van nieuwkomers in kaart en gaan hierover in gesprek met het Rijk;
- We intensiveren de aanpak rond urgentieverklaringen: de menselijke maat staat centraal en we kijken naar de woon-, sociale- en leefomstandigheden, gericht op een passende oplossing;
- We ontwikkelen een woon-zorgvisie met woonvormen die maken dat mensen door passend zorgaanbod zelfstandig kunnen wonen. Bij voorkeur in hun vertrouwde omgeving;
- Het Programma Arbeidsmigranten heeft de ambitie te komen tot betere woonomstandigheden van arbeidsmigranten, door te handhaven op misstanden en het bieden van fatsoenlijke woonalternatieven. We hebben specifiek aandacht voor de problematiek rondom de leefbaarheid in wijken, de woonomstandigheden en de spreiding van arbeidsmigranten;
- We voeren samen met het Rijk een Nationaal Programma Stadsrenovatie uit om in Laak, Rustenburg en Oostbroek, Transvaal en de Schilderswijk tot woningverbetering en verduurzaming van de particuliere woningvoorraad te komen;
- We zetten in op actief grondbeleid en zetten ons met een nieuwe gemeentelijke vastgoedstrategie actiever in om panden te kopen, dan wel te verkopen om publieke doelstellingen te realiseren. We stimuleren woningcorporaties om slechte particuliere woningen met een grote onderhouds- en leefbaarheidsopgave op te kopen;
- We werken aan een woonwagengebeleid waarbij sprake is van uitbreiding van het aantal standplaatsen. De woonwagens aan de Energiestraat worden verplaatst.

Gebiedsontwikkeling

- We maken een omgevingsvisie 2050 met heldere kaders; we betrekken inwoners en ondernemers goed bij het opstellen daarvan;
- We zorgen dat inwoners eerder worden betrokken bij bouwplannen. We voeren daarvoor een participatiegids in. In het kader van de Omgevingswet werken we verplichte participatie verder uit;
- Voor het Woningbouwplan Weigeliaplein laten wij een onafhankelijk onderzoek uitvoeren naar de haalbaarheid van het alternatieve plan van de inwoners;
- Voor de Planontwikkeling fase 2 Dreven gaan we onderzoek doen of meer ruimte kan worden

- gevonden voor behoud van beeldkwaliteit en meer groen dan in de huidige plannen;
- Er komt beleid voor groen en duurzaam bouwen;
 - Er zal in deze raadsperiode geen bouwplanontwikkeling plaatsvinden rond de Plas van Reef;
 - Bouwontwikkelingen gaan gepaard met genoeg groen, openbaar vervoer en andere voorzieningen. Ook komt er genoeg betaalbare bedrijfshuisvesting;
 - Om te zorgen voor voldoende voorzieningen houden we vast aan de Haagse systematiek van referentienormen. We zetten onder andere de leefbaarheidseffectrapportage in als middel om participatie vorm te geven;
 - Bij bouwplannen sturen we op voldoende groene, onverharde ruimte waar bomen in de volle grond kunnen staan;
 - We stellen hoge eisen aan de architectuur van de nieuwe ontwikkelingen, bijvoorbeeld met beeldkwaliteitsplannen. We zijn zuinig op beeldbepalende gebouwen;
 - Aan de hand van het *NOVEX* bespreken we met het Rijk subsidiemogelijkheden voor betere inbedding van woningen en bedrijvigheid in een groene omgeving met ruimte voor natuur en water;
 - We zetten in op de doorontwikkeling van de Binckhorst en betrekken belanghebbenden en partners bij een Omgevingsplan 2.0 dat recht doet aan de grote woon- en werkopgave in onze stad. Daarbij versnellen we de vergroeningsopgaven door onder andere de inzet van de ontvangen Rijksmiddelen en het steunen van lokale initiatieven. Het gebied wordt met deze doorontwikkeling uitgebreid naar 10.000 tot 12.500 woningen;
 - Het CID-gebied ontwikkelen we verder als plek waar hoogstedelijk wonen, werken, studeren en recreëren hand in hand gaan;
 - We blijven de parkeernorm hanteren. Maar de parkeernorm staat betaalbaar bouwen of transformeren regelmatig in de weg. We verkennen of de parkeernorm in sommige gebieden met minder autobezit kan worden verruimd ten behoeve van betaalbaar wonen en groen;
 - We voeren de structuurvisie Zuidwest uit. Naast de gebiedsontwikkeling in Zuidwest blijven we inzetten op het Nationaal Programma Zuidwest, waarmee we het perspectief van inwoners de komende twintig jaar structureel willen verbeteren. We houden hierbij rekening met de ruimtebehoefte van maatschappelijke en levensbeschouwelijke organisaties;
 - Voor de wijk Mariahoeve maken we een ontwikkelplan. We werken een toekomstvisie uit voor de Internationale Zone; hiermee komen we tot een perspectief om de internationale organisaties en de omliggende wijken goed en veilig met elkaar te verbinden.

13.

Stadsdelen en dienstverlening

Goede dienstverlening aan inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties is ons doel. We verkleinen de afstand tussen het stadhuis en de inwoners, vooral in wijken waar mensen de weg naar de gemeente niet gemakkelijk weten te vinden, waar mensen weinig vertrouwen hebben in de overheid en waar de opkomst bij verkiezingen laag is. Wij willen een nabije gemeente zijn, die benaderbaar is voor haar inwoners.

We zetten in op betere digitale dienstverlening. Het moet niet uitmaken waar of hoe je in contact komt met de gemeente. Als online contact niet past bij de behoefte, moet persoonlijk contact met de gemeente in de eigen wijk mogelijk zijn. Zo brengen we de menselijke maat terug, in het bijzonder voor ouderen en mensen met een beperking. We willen dat inwoners kunnen meedenken en vergroten de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op de plannen voor hun straat, buurt, wijk en de stad. Ook willen we de raad eerder betrekken bij plannen. We dragen zorg voor gedegen participatie waarbij een zo transparant mogelijke belangenafweging wordt gemaakt. We gaan het volgende doen:

Stadsdelen en wijken

- We werken toe naar een gemeentelijk contactpunt in elke Haagse wijk. Inwoners kunnen daar bij een medewerker terecht voor informatie over gemeentelijke dienstverlening, zoals vergunningen, inkomensondersteuning, zorg en geplande werkzaamheden in de wijk. Er wordt gebruik gemaakt van bestaande locaties, zoals buurthuizen, sportkantines, buurtkamers van woningcorporaties, bibliotheken of Servicepunten XL. Deze locaties kunnen ook worden gebruikt als ontmoetingsplek voor de bewonersorganisatie, het spreekuur van de wijkagent of als jeugdthunk. Zo zijn we nog beter zichtbaar en aanspreekbaar;
- We vergroten de beschikbaarheid van plekken waar jongeren elkaar kunnen ontmoeten, bijvoorbeeld buurthuizen. Ook vergroten we het budget voor jongereninitiatieven in de wijk;
- We stellen extra budget beschikbaar voor culturele evenementen in de wijken;
- Om de belangrijkste uitdagingen per wijk aan te pakken is meer slagkracht nodig. We gaan bevorderen dat medewerkers van centrale diensten meer in de stadsdelen werken en bekijken of 'centrale' capaciteit naar de stadsdelen kan worden gebracht. Zo vergroten we de uitvoeringskracht in wijken en buurten;
- We gaan door met wijkagenda's en wijkbudgetten, waarmee inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en de gemeente in nauwe samenwerking met elkaar de belangrijkste wijkopgaven in kaart brengen en realiseren;
- Sommige gebieden in de stad vragen om een gebundelde aanpak van problemen, zoals afval, mobiliteit, welzijn, openbare orde, ondermijning, overbewoning, achterstallig onderhoud en de inrichting van de buitenruimte. We gaan door met de aanpak van de vier aangewezen prioritaire gebieden Kaapseplein, Duindorp, Van Baerlestraat/ Jan Luijkenlaan en Weimarstraat/ Zevensprong en met de actieplannen Laak en Kuststrook. Ook wordt de wijk Rustenburg en Oostbroek een prioritair gebied;
- We stellen extra budget beschikbaar voor het onderhoud van speeltuinen;
- We bevorderen talentontwikkeling in de wijken, zodat het personeelsbestand van onze welzijnsorganisaties zo goed als mogelijk aansluit bij de belevingswereld van al onze wijkbewoners, jong of oud. We maken in het welzijnswerk nog meer gebruik van ervaringskennis. Van organisaties die welzijnswerk uitvoeren verwachten we samenwerking met alle partners in de wijk. Verder streven we naar zoveel mogelijk professionele inzet op straat.

Dienstverlening

- We verbeteren en moderniseren de dienstverlening met als sleutelbegrippen: toegankelijk, nabij, aanspreekbaar, integraal en meedenkend met de vraagsteller. We gebruiken duidelijke taal en passen onze dienstverlening aan op de behoeften: digitaal waar het kan, op maat waar het moet. We geven meer aandacht aan duidelijke, digitale en meertalige dienstverlening. En we doen de noodzakelijke investeringen om het gewenste serviceniveau te waarborgen van onze gemeentelijke kanalen (balie, telefoon, website);
- We verbeteren de dienstverlening en ondersteuning aan bewonersorganisaties en repareren de samenwerking waar die stuk is gelopen;
- Ook Haagse kinderen en jongeren praten mee: het is immers ook hun toekomst, waarover het gemeentebestuur in deze periode besluiten neemt;

- We stellen een gemeentelijke contactpersoon aan voor levensbeschouwelijke organisaties en ondersteunen het initiatief voor een verzamelgebouw migrantenkerkgroeperingen;
- We investeren in het beter toegankelijk maken van gemeentelijke locaties voor mensen met en zonder beperking.

Participatie

- We maken vaart met de vernieuwing van de participatieverordening. Haags Samenspel wordt doorontwikkeld, zodat het beter aansluit op de behoeften van inwoners en ontwikkelingen in de stad. We bevorderen participatie bij belangrijke beleidsbeslissingen zodat de stem van de inwoners wordt gehoord.

14.

Organisatie

Dagelijks werken onze ambtenaren aan een mooiere en sterkere stad voor inwoners, partners, instellingen en ondernemers in Den Haag. Vanuit vele verschillende locaties wordt met energie en passie gewerkt. Het bieden van goede dienstverlening aan inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties is voor de gemeente een vanzelfsprekendheid. Met een op professionele leest geschoeide bedrijfsvoering wordt deze dienstverlening ondersteund.

Voor ons is een solide, moderne, inclusieve en nabije lokale overheid het uitgangspunt. Er is veel aan de hand in onze stad, in Nederland en in de wereld. Het inspelen op die gebeurtenissen vraagt om een organisatie die zich aan kan passen aan wijzigende omstandigheden. We willen blijvend werken aan de ontwikkeling van de organisatie, zodat die ons in staat stelt onze bestuurlijke ambities in de stad te helpen realiseren. Daarvoor leggen wij de volgende accenten:

- Het verder verstevigen van opgave- en gebiedsgericht werken: we zien steeds meer complexe vraagstukken die integrale afstemming vereisen. Deze samenwerking gaat steeds beter, en verdient tegelijkertijd onze blijvende aandacht;
- Voldoende en zichtbare ambtelijke capaciteit in wijken, buurten en stadsdelen: de komende periode willen we verder aan de slag met het integraal en gebiedsgericht werken door meer met gebiedsteams te werken;
- Een gezond bestuurlijk-ambtelijk samenspel biedt ruimte voor integrale advisering en ambtelijke tegenspraak. We werken samen aan een prettige en inspirerende werkomgeving waar ambtenaren de ruimte krijgen om te groeien en waar we, juist in een politieke omgeving, de veiligheid van medewerkers bewaken;
- Diversiteit is een noodzaak, ook in hogere functies. Een divers samengestelde gemeente weet beter wat er speelt en hoe daarop kan en moet worden ingespeeld. Bij werving en selectie willen we daarom ervaringskennis en competenties zwaarder laten meewegen.

We stimuleren dat beleidskennis wordt verrijkt met praktische kennis, levenservaring en ervaring opgedaan in en bij de uitvoering;

- Ondanks de krapte op de arbeidsmarkt, willen we inzetten op vaste ambtelijke capaciteit in plaats van het inhuren van externen. Hierbij hoort een aantrekkelijke werkgever, die talent aantrekt én behoudt;
- We gaan bureaucratische processen te lijf en creëren een structuur waarin de tijdige doorloop en afdoening van bijvoorbeeld burgerbrieven en schriftelijke vragen worden gewaarborgd;
- We houden de basis van cyberveiligheid op orde en zijn voorbereid op digitale aanvallen, incidenten en crises;
- Bij toenemende digitalisering is het van belang om de privacy en andere ethische waarden goed te waarborgen. Het vraagt om een zeer zorgvuldig gebruik van data en algoritmen. Datagedreven werken en het gebruiken van *artificial intelligence* (AI) kan dan ook slechts onder strikte voorwaarden. Voor AI-systemen wordt een bindende discriminatietoets ingesteld, zoals is aanbevolen door het College voor de Rechten van de Mens. En uiteraard volgen we de afspraken ten aanzien van een open overheid, zoals een actueel algoritmeregister. We leggen hierbij niet alleen onszelf hoge normen op, maar stellen ook eisen aan onze samenwerkingspartners;
- De behandeling van Woo-verzoeken moet sneller en uniformer verlopen. De onlangs doorgevoerde procesverbeteringen moeten voor een efficiëntere behandeling zorgen.

15.

**Financiële
paragraaf**

De gemeente voert een solide financieel beleid waarbij wordt gezocht naar een balans tussen financieel behoedzaam zijn waar het moet en extra investeren wanneer dat kan en noodzakelijk is.

De onzekerheid voor de financiële huishouding van gemeenten, door de afname van het gemeentefonds vanaf 2026, blijft helaas nog steeds als een zwaard van Damocles boven de gemeentebegrotingen hangen. Gemeenten zijn nog in gesprek met het Rijk over een oplossing voor de afname van het gemeentefonds. Een positieve stap is dat het gemeentefonds met ingang van 2027 meebeweegt met het BBP. De vraag is of deze compensatie voldoende is om het bestaande tekort in onze meerjarenbegroting op te lossen.

Gegeven deze situatie hebben we ervoor gekozen om de omvang van de begroting maximaal te benutten. Dat leidt tot (budgettaire) ruimte voor het oplossen van onvermijdelijke knelpunten en gewenste intensiveringen. We doen dat langs de volgende lijnen:

- Het benutten van onderbesteding op een aantal uitgavenposten op basis van een analyse van rekeningresultaten over een reeks van jaren;
- Het gebruikmaken van vrije financiële ruimte in de verschillende programmareserves;
- Het actualiseren van de noodzakelijke omvang van de algemene reserve en het herijken van het weerstandsvermogen;
- Het heralloceren van enkele plannen wat leidt tot het vrijvallen van gereserveerde middelen;
- Het inzetten van de positieve effecten van de septembercirculaire 2023;
- Het effectiever omgaan met de begrotingsmiddelen door meer gebruik te maken van overcommittering.

De lasten voor inwoners en ondernemers blijven stabiel; tarieven worden alleen trendmatig aangepast.

De ontstane budgettaire ruimte zetten we in om onvermijdelijke en niet uit te stellen knelpunten op te lossen:

- Het voortzetten van de investeringsprogramma's 'integrale huisvestingsplannen' en 'meerjarig programma kunstwerken' per 2027;
- Het uitvoeren van de raadsvoorstellen ter versterking van de raad en de accountant;
- Het opvangen van de meerkosten van leerlingenvervoer naar aanleiding van een nieuw contract;
- De kosten van de reparatie van het dak van het ADO-stadion;
- Extra contributiebijdrage aan VNG;
- Het versterken van het Klantcontactcentrum op het terrein van telefonische en online dienstverlening en fraudebestrijding reisdocumenten;
- Het incidenteel dekken van het tekort dat optreedt bij de organisatie van de verkiezingen in 2023.

De belangrijkste bestuurlijke keuzes met financiële impact worden hierna geschetst. We volgen daarbij de programma-indeling.

Programma 3 Duurzaamheid, milieu en energietransitie

We investeren 11,5 miljoen euro incidenteel en 1,3 miljoen euro structureel extra in dit programma voor onder andere vergroening Wijkpark Transvaal, instellen van een klimaatberaad, verbeteren luchtkwaliteit, stads- en bouwlogistiek in combinatie met invoering zero-emissiezone langs de kuststrook tot en met de Laan van Meerdervoort, verder verduurzamen van gemeentelijk vastgoed, verduurzamen van de stroomvoorziening Lange Voorhout, (via rentevrij lenen) ondersteunen van maatschappelijke en levensbeschouwelijke organisaties bij hun verduurzamingsopgave en intensiveren van het voedselbeleid.

Programma 4 Openbare orde en veiligheid

We investeren 0,8 miljoen euro incidenteel en 0,15 miljoen euro structureel extra in dit programma voor continuering van de inzet van straatcoaches in 2025 en 2026 en voor de aanpak van wapenbezit.

Programma 5 Cultuur en Bibliotheek

We investeren 5,3 miljoen euro incidenteel en 1,3 miljoen euro structureel extra in dit programma voor dekking van exploitatietekorten Gemeentearchief en wijkbibliotheken, uitbreiding van de bibliotheekfunctie en verhoging van het cultuurbudget.

Programma 6 Onderwijs

We investeren 0,9 miljoen euro incidenteel in de pilot Docentenfonds en Aanpak Laaggeletterdheid.

Programma 7 Werk en inkomen

We investeren 6,2 miljoen euro incidenteel en 2,1 miljoen euro structureel extra in dit programma voor verstevigen armoederegelingen (onder andere armoedefonds, kinderarmoede, Ooievaarspas, vouchersysteem voor kosten dierenarts), extra begeleiding naar werk (onder andere voor vluchtelingen, asielzoekers en jongeren) en het versterken van de arbeidsmarktregio's.

Programma 8 Zorg, welzijn, jeugd en volksgezondheid

We investeren 15,8 miljoen euro incidenteel en 0,4 miljoen euro structureel extra in dit programma voor maatschappelijke opvang (uitstroomwoningen maatschappelijke opvang en beschermd wonen), statushouders, vrouwenrechtswinkel, extra ondersteuning mantelzorgers en subsidies tegengaan eenzaamheid, langer openhouden permanente winteropvang, loon-prijsbijstellingen jeugd en rijksvaccinatieprogramma.

Programma 9 Buitenruimte

We investeren 20 miljoen euro incidenteel en 1,1 miljoen euro structureel extra in dit programma voor investeringen in (meer) natuur, dierenwelzijn, begraafplaatsen, vergroening, klimaatadaptatie en een schonere stad.

Programma 10 Sport

We investeren 3,2 miljoen euro incidenteel en 0,1 miljoen euro structureel extra in dit programma voor onder andere onderhoud en investeringen in sportaccommodaties, vrij zwemmen en dotatie Olympisch fonds.

Programma 11 Economie

We investeren 10,9 miljoen euro incidenteel en 1,25 miljoen euro structureel extra in dit programma voor investeringen in project Renovatie Binnenhof, festivals en evenementen en versterking van het MKB en de winkelstraten in Schilderswijk en Transvaal.

Programma 12 Mobiliteit

We investeren 8,8 miljoen euro incidenteel extra in dit programma voor het programma Invoeren nieuwe tram, de bereikbaarheidsstrategie, verkeersveiligheid kruising Benoordenhoutseweg/Willem Witsenplein, pilotproject transitie pollers en pilot gratis openbaar vervoer voor kinderen.

Programma 13 Stadsontwikkeling en wonen

We investeren 19 miljoen euro incidenteel en 0,4 miljoen euro structureel extra in dit programma voor CID-Binckhorst (programmakosten, kademuur, tijdelijke initiatieven), Omgevingsvisie 2050, Resilience, ontwikkelvisie Mariahoeve en Internationale Zone, verplaatsing en uitbreiding woonwagens, versterken team urgentieverklaringen en uitbreiding huurbalie.

Programma 14 Stadsdelen, wijken en dienstverlening

We investeren 3,5 miljoen euro incidenteel en 1,6 miljoen euro structureel extra in dit programma voor het prioritaire gebied Rustenburg en Oostbroek, contactpersoon levensbeschouwelijke organisaties, vergroten budgetten voor speeltuinen, vergroten beschikbaarheid ontmoetingsplekken jongeren, culturele evenementen en participatie.

Programma 15 Financiën

We investeren 0,4 miljoen euro incidenteel ter dekking van meerkosten WOZ-bezwaren. De belastingopbrengsten dalen met 1,535 miljoen euro als gevolg van afschaffing hondenbelasting en indexatie toeristenbelasting (per 2025).

Programma 16 Overhead

We investeren 0,5 miljoen euro incidenteel extra in dit programma door verstevigen inzet cyberveiligheid en het toegankelijk maken van het stadhuis voor iedereen.

In bijlage 2 wordt het volledige financiële kader gepresenteerd.

Bijlage 1

Portefeuilleverdeling (kandidaat-)wethouders

D66

Robert van Asten

Stedelijke ontwikkeling,
Bibliotheken en Europa
Stadsdeel Segbroek

D66

Saskia Bruines

Financiën, Cultuur en
Economische ontwikkeling
Stadsdeel Scheveningen

GroenLinks

Mariëlle Vavier

Armoede, Inclusie, Zorg
en Internationale Zaken
Stadsdeel Laak

GroenLinks

Arjen Kapteijns

Energietransitie, Mobiliteit
en Afval
Stadsdeel Centrum

Partij voor de Dieren

Robert Barker

Buitenruimte,
Dierenwelzijn en Milieu
Stadsdeel Haagse Hout

PvdA

Martijn Balster

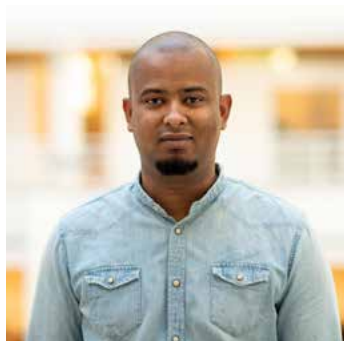
Volkshuisvesting, Welzijn,
Wijken en Zuidwest
Stadsdeel Escamp

CDA

Hilbert Bredemeijer

Onderwijs, Jeugd, Sport
en Dienstverlening
Stadsdeel Loosduinen

DENK

Nur Icar

MKB-economie, Werk
en Participatie
Stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg

Bijlage 2

Financieel overzicht

Financieel kader					
	2023	2024	2025	2026	2027
Voorjaarsnota	36.015	12.368	718	-14.282	-10.482
Aangenomen raadsvoorstellen	-911	-1.711	-2.011	-2.011	-2.011
Oploop IHP van 8 naar 11 mln.	0	0	0	0	-3.000
Oploop MJPK van 4 naar 7,5 mln.	0	0	0	0	-3.500
Compensatie dak Ado	-2.500	0	0	0	0
Coronabuffer	1.169	0	0	0	0
Herijking weerstandsvermogen: WMO risico lager	4.200	0	0	0	0
Structureel tekort	0	0	0	16.293	18.993
Budgettair vertrekpunt	37.973	10.657	-1.293	0	0
Extra ruimte					
	2023	2024	2025	2026	2027
BUIG	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
WMO	3.270	3.270	3.270	3.270	3.270
Inzet Algemene reserve	12.000	0	0	0	0
BTW-compensatiefonds	15.500	0	0	0	0
Totaal extra budgettaire ruimte	40.770	13.270	13.270	13.270	13.270
	2023	2024	2025	2026	2027
Beschikbare budgettaire ruimte	78.743	23.927	11.977	13.270	13.270

Overzicht per programma		Structureel				
	Incidenteel					
Programma 02 - College en bestuur		2023 e.v.	2024	2025	2026	2027
Verkiezingen	-2.600		0	0	0	0
Contributieverhoging VNG (GGU-fonds)	-350		-350	-350	-350	-350
Programma 03 - Duurzaamheid, Milieu en Energietransitie		2023 e.v.	2024	2025	2026	2027
Laadpaalvoorziening parkeergarage Leyweg	-750		0	0	0	0
Dekking Laadpaalvoorziening vanuit programmareserve	750		0	0	0	0
Wijkpark Transvaal	-3.700		0	0	0	0
Dekking vanuit Cofinancieringsfonds	3.700		0	0	0	0
Klimaatberaad	-400		0	0	0	0
Stads- en bouwlogistiek	-1.700		0	0	0	0
Zero emissiezone brede kuststrook	-1.100		-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Verduurzamen gemeentelijk vastgoed	-3.000		0	0	0	0
Voedselbeleid	-400		0	0	0	0
Rentevrij lenen voor verduurzaming maatschappelijke en levensbeschouwelijke organisaties	0		-300	-300	-300	-300
Luchtfilters/reinigings: Vaillantlaan binnenlucht kwaliteit verbeteren	-400		0	0	0	0
"Verduurzaming evenemententerreinen: Stroomvoorziening Lange Voorhout"	-80		0	0	0	0
Programma 04 - Openbare orde en Veiligheid		2023 e.v.	2024	2025	2026	2027
Overgangsregeling FLO Brandweer	-879		0	0	0	0
Dekking overgangsregeling FLO Brandweer vanuit jaarrekeningresultaat Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)	879		0	0	0	0
Straatcoaches	-800		0	0	0	0
Aanpak wapenbezit	0		-150	-150	-150	-150

Overzicht per programma		Structureel			
Incidenteel		2024	2025	2026	2027
Programma 05 - Cultuur en bibliotheek		2023 e.v.			
Tekort exploitatie Haags Gemeentearchief	-225	0	0	0	0
Bibliotheken (verhogen budget herinrichting wijkbibliotheken)	0	-500	-500	-500	-500
Activiteitenruimte bibliotheek Laak voor onderwijsondersteuning	-360	0	0	0	0
Verhogen budget kunstenplan (50% cultuurankers, 50% de andere categorie A en B aanvragers)		0	-780	-780	-780
subsidieregeling MJB verhogen (50% categorie B, 50% categorie C)	-1.000	0	0	0	0
Cultuur overig	-750	0			
Verhoging budget voor middelgrote en kleine instellingen (MJB cultuur, categorie A en B)	-3.000	0	0	0	0
Programma 06 - Onderwijs		2023 e.v.			
Oplossen negatieve programmareserve	-2.613	0	0	0	0
Pilot Docentenfonds	-550	0	0	0	0
Voordeel nieuw contract doelgroepenvervoer (prog. 8)	2.150	2.150	2.150	2.150	2.150
Nadeel nieuw contract doelgroepenvervoer	-2.150	-2.150	-2.150	-2.150	-2.150
Aanpak laaggeletterdheid*	-378	0	0	0	0

*extra middelen die door het Rijk beschikbaar zijn gesteld

Overzicht per programma		Structureel			
Programma 07 - Werk en Inkomen	Incidenteel 2023 e.v.	2024	2025	2026	2027
Vluchtelingen en asielzoekers eerder aan het werk	0	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Dekking uit werkgelegenheidsprojecten	0	1.000	1.000	1.000	1.000
Uitbreiding Ooievaarspas (Indexatie vergoeding van € 330 naar € 450)	0	-500	-500	-500	-500
Dekking indexatie Ooievaarspas	0	500	500	500	500
Uitbreiding Ooievaarspas (van 130% naar 150%)	0	-700	-700	-700	-700
Armoederegeling dierenarts (vouchersysteem)	-200	-600	-600	-600	-600
Kinderarmoede	-1.000	0	0	0	0
Armoedefonds	-1.000	0	0	0	0
Bijzondere Bijstand en Vroegsignalering*	-2650	0	0	0	0
Begeleiding jongeren naar werk*	-821	0	0	0	0
Compensatie WML-verhoging WSW*	-509	-396	-396	-396	-396
Versterken Arbeidsmarktregio's*	0	-400	-400	-400	-400

*extra middelen die door het Rijk beschikbaar zijn gesteld

Programma 08 - Zorg, welzijn, jeugd en volksgezondheid		2024	2025	2026	2027
Statushouders 2023 en 2024, JIT	2023 e.v. -3.200	0	0	0	0
Maatschappelijke opvang (uitstroomwoningen MO/BW)	-8.500	0	0	0	0
Vrouwenrechtswinkel	0	-150	-150	-150	-150
Mantelzorgers meer ondersteunen	0	-50	-50	-50	-50
Subsidie voor activiteiten tegengaan eenzaamheid ouderen	-250	0	0	0	0
Permanente winteropvang langer in het jaar openhouden	-1.500	0	0	0	0
Dekking vanuit onderuitputting GGZ	3.000	0	0	0	0
Dekking vanuit programmareserve 8	1.250	0	0	0	0
Loon- en prijsbijstelling Jeugd*	-2.335	0	0	0	0
Rijksvaccinatieprogramma*	-22	-194	-194	-194	-194

*extra middelen die door het Rijk beschikbaar zijn gesteld

Overzicht per programma		Structureel			
Programma	Incidenteel	2024	2025	2026	2027
Programma 09 - Buitenruimte					
Nationale Park Hollandse Duinen	2023 e.v. -2.635	0	0	0	0
Actieprogramma klimaatadaptatie en vergroenen meest versteende wijken	-3.300	0	0	0	0
Aanleg watertappunten	-90	0	0	0	0
Inzet op meer GFT-inzameling	-1.000	0	0	0	0
Dier en natuur: investeren in natuur, kleinschaliger beheer, ecologen, dierenwelzijnsbeleid, ondersteuning dierenwelzijnsorganisaties, hondenlosloopgebieden	-8.000	-1.100	-1.100	-1.100	-1.100
Begraafplaatsen	-2.000	0	0	0	0
Schone stad: Aanpak inzet prioritare gebieden uitbreiden (extra fte, extra ophaaldagen, basis op orde, extra (meertalige) communicatie)	-2.000	0	0	0	0
Impuls vergroening Schilderswijk en Transvaal	-1.000	0	0	0	0
Programma 10 - Sport					
Uitbreiden uren vrijzwemmen: twee baden op vrijdagochtend	2023 e.v. 0	-100	-100	-100	-100
Investeringssubsidie Accommodaties Sportverenigingen (IAS)	-200	0	0	0	0
Dotatie olympisch fonds	-1.500	0	0	0	0
Onderhoud sportaccommodaties	-1.500	0	0	0	0
Programma 11 - Economie					
Renovatie Binnenhof	2023 e.v. -1.500	0	0	0	0
Dekking vanuit Cofinancieringsfonds	1.500	0	0	0	0
The Life Live festival	-65	0	0	0	0
Evenementen	-1.500	0	0	0	0
Resilience	-800	0	0	0	0
Opknappen winkelstraten Transvaal en Schilderswijk (Fysiek)	-4.000	0	0	0	0
Opknappen winkelstraten Transvaal en Schilderswijk (MKB)	-3.000	0	0	0	0
MKB dienstverlening	0	-500	-500	-500	-500
MKB versterken	0	-750	-750	-750	-750

Overzicht per programma		Structureel			
Programma 12 - Mobiliteit	Incidenteel	2024	2025	2026	2027
	2023 e.v.				
Programma invoering nieuwe tram	-1.500	0	0	0	0
Dekking vanuit Cofinancieringsfonds	1.500	0	0	0	0
Pilot gratis OV kinderen 4-11	-5.490	0	0	0	0
Bereikbaarheidsstrategie	-990	0	0	0	0
Transitie pollers (pilot)	-500	0	0	0	0
Verkeersveiligheid Kruising Benordenhoutse weg / Willem Witsenplein	-300	0	0	0	0
Programma 13 - Stadsontwikkeling en Wonen	2023 e.v.	2024	2025	2026	2027
Vorbereidingskosten CID- Binckhorst	-2.500	0	0	0	0
Binckhorst	-2.900	0	0	0	0
Volkshuisvestingsfonds	-6.000	0	0	0	0
Dekking vanuit Cofinancieringsfonds	6.000	0	0	0	0
Omgevingsvisie 2050	-1.150	0	0	0	0
Woonwagens - verplaatsingen Energiestraat	-1.700	0	0	0	0
Woonwagens - uitbreiding bestaande locaties	-1.800	0	0	0	0
Kademuur Binckhorst	0	0	-175	-175	-175
Dekking MJPK 3	0	0	175	175	175
Team urgentieverklaringen	-1.100	0	0	0	0
Huurbalie	0	-185	-185	-185	-185
Gezond en veilig wonen	-600	0	0	0	0
Binckhorst / CID fonds voor tijdelijke initiatieven	-600	0	0	0	0
Ontwikkelvisies Mariahoeve en Internationale Zone	-750	0	0	0	0

Overzicht per programma		Structureel			
	Incidenteel				
	2023 e.v.	2024	2025	2026	2027
Programma 14 - Stadsdelen, Integratie en Dienstverlening					
Prioritaire gebieden uitbreiden met Rustenburg en Oostbroek	-1.800	0	0	0	0
KCC 14070	-1.314	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
KCC Online	0	-500	-750	-1.000	-1.000
KCC Fraudebestrijding reisdocumenten	0	-200	-300	-420	-420
Wijkinitiatieven: (jongeren)-activiteiten binnen de wijk	-250	0	0	0	0
Contactpersoon levensbeschouwelijke organisaties	0	-100	-100	-100	-100
Speeltuinen	0	-500	-500	-500	-500
Viering culturele evenementen	0	-500	-500	-500	-500
Vergroten beschikbaarheid van jeugd ontmoetingsplekken (buurthuizen)	0	-500	-500	-500	-500
Participatie	-1.400	0	0	0	0
Programma 15 - Financiën					
WOZ-bezwaren	-400	0	0	0	0
Belastingen	-625	-1.535	-1.535	-1.535	-1.535
Programma 16 - Overhead					
Cybersecurity	-300	0	0	0	0
Toegankelijk maken Stadhuis (voor mensen met een beperking)	-100	0	0	0	0
Toegankelijkheidscoördinator aanstellen	-90	0	0	0	0
Incidenteel		Structureel			
	2023 e.v.	2024	2025	2026	2027
Totaal programma's	-89.977	-11.770	-12.900	-13.270	-13.270
Beschikbare budgettaire ruimte Incidenteel en structureel	90.393	12.277	11.977	13.270	13.270
Matchen incidenteel - structureel	-416	-507	923	0	0
Totaal	0	0	0	0	0

